

HAAGA-HELIA

ammattikorkeakoulu

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Taideakatemia

Musiikin- ja tanssinopettajaopintojen
yleispedagogiikan

MobileMusica

-verkkójulkaisu

Opettaja oman työnsä kehittäjänä ja tutkijana -kurssi syyslukukaudella 2009

SISÄLTÖ

1. Ryhmäopetuksen haasteet

Irina Peltoinen, Tiina Ilonen, Siiri Anttonen

2. Monipuolinen pedagogia

Silvia Ahonen, Sakari Kivinen, Tuire Mellanen, Mikko Perälä,
Anne Vähäkuopus, Omar Zouiter

3. Oppimiseen kannustavan ilmapiirin ja menestyksekkään vuorovaikutussuhteen luominen

Marina Kiviniemi, Reetta Lehtonen, Elina Viljanen, Tiina Lustig

4. Hyvän tekeminen – hyvä mieli?

Johanna Penttilä, Anna Perälä, Terhi Pursiainen, Pekka Railamaa

5. Opettamisen motivaatio ja kaksoisammattilaisuus

Senni Hakkarainen, Laila Luukkonen, Carita Lähteenmäki, Shirin Nazimov,
Liisa Oikkonen, Miia Pikkala, Laura Röntynen, Samuli Takkula

6. Elämäkokemuksista opettajuuteen

Heidi Aalto, Anni Hirvonen, Emilia Jyrkkänen, Anna Kelhu, Martta Valkeus

7. Tanssin varhaiskasvatuksesta

Anni-Maija Pihlaja

8. Opettajan merkitys oppilaan musiikilliseen kehitykseen ja kasvuun

Talvi-Maaria Turunen, Pirkko Heikkinen, Timo Turunen, Aapo Korhonen

Valokuvat: Irina Peltoinen

Taitto: Lauri Orkoneva

1. Ryhmäopetuksen haasteet

Irina Peltainen, Tiina Ilonen, Siiri Anttonen

Ryhmäopetuksessa opettaja kohtaa lukuisia haasteita. Ryhmässä voi olla hyvinkin erilaisia oppilaita. Eroja on mm. älykkyyden eri osa-alueissa, ja mukaan mahtuu niin luovia, alisuoriutuvia, narsistisia, vetäytyviä, kapinallisia, itsenäisiä kuin tasapainoisiakin yksilöitä. Opettajan haastavana tehtävänä on toimia niin, että kunkin oppilaan suoritustaso saadaan maksimoitua. (Uusikylä & Atjonen 2005, 100-102.) Ryhmässä syntyvät ja vaikuttavat mm. sellaiset ilmiöt kuten normit, roolit, johtajuustyylit, ryhmän kiinteys eli koheesio, osallistumisen ja viestinnän jakautuminen, sosiaaliset vaikuttamisprosessit ja ryhmämotivaatio. (Helkama ym. 2007, 260-261.) Mitä työkaluja opettajalla on eritasoisten oppilaiden huomioimiseksi, häiriötekijöiden hallitsemiseksi ja hyvän ilmapiirin luomiseksi?

Rooleilla tarkoitetaan niitä odotuksia, joita henkilöön liitetään tämän henkilön toiminnan ja aseman perusteella. Ihminen käyttäytyy yleensä roolin mukaisesti silloinkin kun hän ei olisi halunnut joutua siihen. Yksi vilkaisu riittää Akko Kalman tutkimuksien mukaan saamaan vaikutelman tuntemattoman henkilön dominoivuudesta ja aktiivisuudesta. Opettajalle on tärkeää huomata se, että tavoitteiden epämääräisyys vähentää ryhmän työskentelyn tehokkuutta ja oppilaiden viihtyvyyttä. Se johtuu siitä, että oppilaat eivät ole varmoja rooleistaan eli siitä mitä heiltä odotetaan, mikä hämmentää heitä ja vähentää oppimiskykyä. (Helkama ym. 2007, 212-213.)

Ryhmän sisälle myös syntyy eri normeja, tai niin sanottu koodisto tai kirjoittamattomia sääntöjä sopivasta ja sopimattomasta käyttäytymisestä. Niitä ei yleensä huomaa ennen kuin joku ryhmästä rikkoosääntöjä. Silloin koko ryhmä osoittaa paheksuntaa tätä rikkojaa kohtaan. (Helkama ym. 2007, 217.) Tästä johtuu se, että mukaudumme joskus esimerkiksi mielipiteemme ja käyttäytymisemme ryhmän odotuksien vastaaviksi. Hyvin usein käy kuitenkin niin, että mukaudumme enemmistön käsityksiin asioista, koska pelkäämme tulevamme hylätyksi. Ryhmätyömme yhteydessä haastattelimme Sibelius-Akatemian opettajia. Käytännön kokemukset tukivat tutkimustuloksia.

Tärkeimpiä tehtäviä on oppilaiden itseluottamuksen vahvistaminen. On luotava ilmapiiri, jossa

oppilaat kokevat, että virheiden tekeminen ei ole vaarallista. Tuomalla tämän esille opettaja kannustaa arempiakin oppilaita ottamaan riskejä. Ketään ei tule leimata hyväksi tai huonoksi oppilaaksi, vaan on korostettava, että jokaisella on mahdollisuus hyviin tuloksiin, jos opiskelee tosissaan. Kenenkään ei tulisi kantaa epäonnistujan leimaa. Oppilaiden on hyvä antaa sopivissa määrin osallistua opetuksen suunnitteluun, sillä näin he pääsevät osallisiksi päämäärien ja työskentelytapojen kartoittamiseen. (Uusikylä & Atjonen 2005, 103.) Haastateltujen opettajien mukaan hyvä ilmapiiri luodaan kuuntelemalla opiskelijoita ja huomioimalla heitä tasapuolisesti. Asiat esitetään positiivisesti ja pyritään olemaan nolaamatta opiskelijoita. Opiskelijoita aktivoidaan erilaisilla tehtävillä ja varmistetaan, että käsiteltävä asia hallitaan hyvin. Sanalliset kevennykset ja opiskelijoiden mielipiteen kuunteleminen ja kunnioittaminen keventävät työskentelyä.

Opettajan ennakkokäsityksillä on hyvin paljon merkitystä sille, miten oppilas menestyy opetusryhmässä. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettajalla itsellään ei ole oppilaista negatiivisia ennako-odotuksia, vaan huomio tulee kiinnittää motivoimiseen ja kannustamiseen. Myös moittimista tulee välttää. Ahdistuneille annetaan mahdollisuus ottaa riskejä ja häiriköille mahdollisuus kunnostautua. Arvioiminen tulee kohdistaa oppilaan omaan edistykseen sen sijaan että oppilasta vertailtaisiin muihin. Arvioinnin kriteerit on tehtävä selväksi. Opettajan on yksilöitävä opetusta mahdollisuuksien mukaan ja motivoida oppilasta sen tiedon perusteella, jota opettaja itse on oppilaasta saanut selville. (Uusikylä & Atjonen 2005, 103-111.)

Sosiaalipsykologiassa on tutkittu toisten ihmisten havaintojen vaikutusta yksilön identiteettiin. Sosiologi Robert Merton kehitti teorian ”itsensä toteuttavasta ennustuksesta”. Sen perusajatus on, että ne odotukset tai määritelmät, joilla selitämme toisen ihmisen käyttäytymisen tai sisäisen maailman, ohjaavat tämän ihmisen pärjäämisen tai käyttäytymisen tiettyssä tilanteessa. On tehty tutkimukset siitä miten ne oppilaat, joista opettajat ajattelivat huonosti pärjääviksi, ovatkin menestyneet huonommin kokeissa, vaikka ennen tätä koetta he ovat menestyneet hyvin. Tutkimuksessa opettajille kerrottiin vastoin totuutta, että oppilaille on tehty älykkyystesti ja kyseiset oppilaat menestyivät siinä hyvin. Näin ollen opettajat saattoivat odottaa

heiltä edistymistä tulevana lukuvuonna. Useita kuukausia myöhemmin huomattiin, että nämä oppilaat olivatkin edistyneet. Tutkijoiden mukaan tämä johtui siitä, että opettajat tietämättään välittivät odotuksia lupaavia oppilaita kohtaan äänensävyllä, eleillä, katseilla jne. Ihmisen minä-käsityksellä tai identiteetillä on siis merkitystä oppimistilanteessa. Salmon on tutkinut tätä väitettä teettämällä lapsilla niin sanotun älykkyystestin, jonka he suorittivat ensin omina itsenään ja sitten kuvitellen olevansa ”hyvin älykkäitä”. Lapset pärjäsivät paremmin jälkimmäisessä testissä. Älykkyys ei välttämättä johdu pelkästään siitä, että olemme älykkäitä, vaan myös siitä millaisina näemme itsemme. (Burr 2007, 103-105.)

Johtajuustyyli vaikuttaa ryhmiin yleisesti. Johtaja voi olla auktoritaarinen tai demokraattinen. Erilaiset tilanteet ja ryhmät vaativat erilaista johtajuutta. Monissa kokeiluissa on havaittu, että demokraattinen johtajuus tuottaa nuorten opetustilanteissa sosiaalisuutta ja aktiivisuutta. Liian auktoritaarinen tyyli johtaa helposti aggressiivisuuteen tai apaattisuuteen oppilaisissa. (Helkama ym. 2007, 272-273.)

Motivoivan ja uskottavan opettajan olemus koostuu monista tekijöistä. Opetettavan aineen hallinnan lisäksi siihen vaikuttavat mm. sanattomat viestit, ilmeet, oma motivaatio, läsnäolo ja sanavalinnat. Näihin voi pitkälti vaikuttaa itse. Vakuuttavuutta luo rehellisyys, omien sanojensa takana seisominen, muiden aito kohtaaminen ihmisenä ja mielenkiinnon osoittaminen heitä kohtaan. (Kihlström 2007, 28-39.)

Sanattomat viestit vaikuttavat ihmisen saamaan arvostukseen. Yleisesti vaikkapa katseen harhailua, hiusten näpertelyä ja vastaavaa pidetään ns. alhaisen statuksen käytösmalleina. Vastaavasti hyvällä ryhdillä, selkeällä äänenkäytöllä ja katsekontaktilla on positiivinen vaikutus ihmisen sosiaaliseen statukseen. Oma esiintymistään on hyvä tarkastella analysoiden, vaikkapa videolta. Muiden esiintymisen seuraaminen voi olla hyödyllistä. (Kihlström 2007,

54.)

Ilmeet ilmaisevat ihmisen tunnetilaa. Hymy ja katsekontakti ovat oleellisia tekijöitä, kun halutaan tartuttaa positiivinen tunnetila muihin henkilöihin. Äänellä on suuri merkitys ihmisten välisessä kommunikoinnissa. Tunnetilat välittyvät äänen kautta. Selkeään ja vakuuttavaan puheeseen kuuluu hyvä artikulaatio ja uskallus pitää tarpeeksi taukoja lauseiden välillä. Yleisesti tummat äänensävyt miellyttävät enemmän kuin kimeät. Oman äänen kantavuutta ja muodostusta voi harjoitella ja sitä varten on saatavilla laadukasta ohjausta. (Kihlström 2007, 71, 86.)

Oma kiinnostus ja polte opetettavaa ainetta kohtaan ovat tärkeitä. Aito kiinnostus tarttuu helposti myös kuulijaan. Kannattaa miettiä, tekeekö todella sitä työtä, jota aidosti haluaa. Omasta jaksamisesta on huolehdittava, sillä myös kutsumusammattissa

työskentelevä ihminen voi palaa loppuun, ellei palautta tarpeeksi. (Kihlström 2007, 100.)

Opettajan on oltava aidosti läsnä.

Läsnäoloon kuuluu mm katsekontakti, selkeä puhe ja kääntyminen yleisöään kohti.

Liian moneen asiaan

keskittyminen samanaikaisesti häiritsee läsnäoloa. Myöskään ulkoinen häly kadulta, käytävästä tms ei saa hajaannuttaa puhujan huomiota liikaa. (Kihlström 2007, 113.)

Sananvalintojen merkitys on suuri. Värikkäät ja omiin kokemuksiin viittaavat sanavalinnat auttavat asioiden mieleen jäämistä tuomalla ne lähemmäksi kuulijaa. Myös esityksen aloittaminen positiivisilla kommentteilla on suotavaa. Positiiviset mielikuvat ja vahva usko omaan itseen ja osaamiseensa ovat oleellisia. Negatiivisille ajatusmalleille niin oppilaista kuin opettajasta itsestään ei tule antaa liikaa tilaa. Positiivinen palaute ja ystävällinen vastaanotto luovat positiivisia odotuksia muihin. (Kihlström 2007, 125)

Haasteista huolimatta ryhmäopetus on parhaimmillaan hyvin kehittävä, motivoiva ja mahdollisuuksia luovaa. Kiinteistä ryhmistä

onkin sanottu, että ne ovat enemmän kuin yksittäisten jäsentensä summa. Haastateltavat pitivät ryhmäopetusta hyvänä lähinnä teoreettisten aineiden opetuksessa. Soitonopetuksen yhteydessä ryhmäopetuksessa voidaan käsitellä esimerkiksi esiintymiseen, harjoittelumetodiikkaan ja esittämiskäytäntöihin liittyviä asioita. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että soitonopetus ei sovi ryhmässä opetettavaksi aineeksi. Erilaiset mestarikurssit täydentävät opetusta, mutta eivät korvaa henkilökohtaista opetusta.

Lähteet:

Burr, Vivien 2007. Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Tampere: Vastapaino.

Helkama, Klaus & Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela 2007. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

Kihlström, Eva 2007. Karismakoodi – Seitsemän tietä säteilevään persoonallisuuteen. Suomentanut Kiuru, Veijo. Helsinki: Tammi.

Uusikylä, Kari & Atjonen, Päivi 2005. Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

2. Monipuolinen pedagogi

Silvia Ahonen, Sakari Kivinen, Tuire Mellanen, Mikko Perälä, Anne Vähäkuopus, Omar Zouiter

Psykologiset taidot, oman alan erityiset tietotaidot, vuorovaikutustaidot ja muusikkouden kehittäminen ovat monipuolisen pedagogin tunnuspiirteitä. Jokaisella opettajalla on mahdollisuus kehittää kyseisiä taitoja. Ryhmämme jäsenet ovat pohtineet näitä asioita seuraavissa omissa artikkeleissaan.

Hyvän pedagogin ominaisuudet

Sakari Kivinen

Yhteiskunnan kehityksen kiivas tahti sekä talouden ja tulevaisuuden näkymät luovat haasteita kasvatustyöhön. Vaatimukset ihmisen, ikähaarukasta riippumatta, tietotaidon hallinnasta on jatkuvan muutoksen partaalla. Tämä puolestaan vaatii koulutusjärjestelmältä, varsinkin avainasemassa olevilta opettajilta itseohjautuvuutta sekä kyvykkyyttä vastata tulevaisuuden haasteisiin.

Opettaminen kasvatustyönä on vastuuta ja opin perille saaton huolehtimista. Opettaja nähdään ensi sijassa oppimisen ohjaajana, tukijana ja auttajana. Nykypäivän opettajuus taas edellyttää moninaisia pedagogisia ominaisuuksia, sillä kasvatuksellisia haasteita on paljon.

Tärkeää on opettajan jatkuva oma kehittyminen työssään. Kirjassaan *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus* Julkunen näkee opettajan kasvatuksellisen ymmärryksen oppilaita kohtaan olevan edellytys opettajuuden kehittämiseen. Ymmärryksen muodostaa eriävissä määrin koulutus, itseopiskelu ja elämäkokemus. Vaikka koulutuksessa hankitut tiedot ja taidot ovat opettajuuden perusedellytys, vasta niiden käytäntöön paneminen opetustilanteessa pistää ammatillisen kehityksen syklin liikkeelle.

Opettajan velvollisuus on oppilaiden oppimisen arvioinnin lisäksi oman opetuksen uudelleenarviointi ja kehittäminen. Palautteen saaminen opiskelijoilta antaa suuntaviivoja oman opettamisen arviointiin. Myös kiinnostus opetussuunnitelman kehittämiseen ja yhteistyö kollegoiden välillä pitää ammatillisen kehityksen sykliä liikkeessä. Nykypäivän opettajalta vaaditaan vahvaa ammatti-identiteettiä mutta silti kykyä muokata opettajuutta nykyvaatimusten mukaiseksi.

Moninaiset sosiaaliset vuorovaikutustaidot oppilaiden välillä sekä pedagoginen rakkaus on tärkeää. Sekä opettaja että oppilas ovat opetustilanteessa itsereflektiivisessä tilassa. Oppilas huomaa herkästi opettajan läsnäolon ja kiinnostuksen oppilasta kohtaan. Opettaja saa jatkuvaa palautetta oppilaalta, vaikkei useinkaan supliikissa muodossa. Kyky reagoida sosiaalisesti vaihteleviin opetustilanteisiin vaatii opettajalta erilaisten roolien omaksumista. Se voi olla esim. opettajan hyväksi havaittu käyttäytymismalli oppilaan tarkkaavaisuuden stimuloimiseksi. Hyvä opettaja osaa taitavasti hyödyntää ja kehittää tällaisia ominaisuuksia ja samalla hän kehittää persoonallisuutensa dynamiikkaa.

Ajatuksia, joita hyvän pedagogin kannattaa pitää mielessä eri-ikäisiä opettaessa

Silvia Ahonen

Soiton/laulunopettajalla on uransa aikana oppilainaan usein hyvinkin eri-ikäisiä opiskelijoita. Jokainen oppilas on aina yksilö, mutta joitain yleisiä ajatuksia on hyvä pitää mielessä, kun kohdataan eri-ikäisiä oppijoita. Seuraavissa ajatuksissa tulevat esiin erityisesti psykologiset taidot, joita eri lähteiden mukaan ei voi koskaan ylikorostaa opetustyössä.

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten rakkauden- ja turvallisuuden tarpeet tulee täyttyä, jotta he pystyvät kehittämään lahjojaan. Nuoren täytyy saada tuntee, että hänestä välitetään omana itsenään ilman ehtoja hänen lahjoistaan huolimatta. Soitonopettajan tulee neuvoa nuorelle erilaisia harjoitustapoja ja osoittaa,

että harjoittelu on hauskaa. Yhteiskunta asettaa kovia paineita nuorille. Kun puhutaan lahjakkaista nuorista, esille nousee usein seuraavanlaisia ongelmia: mielenterveyshäiriöt, syömishäiriöt, perfektionismi, motivaatio-ongelmat, yhteiskunnan paineet, alisuoriutuminen ja psyko-sosiaaliset ongelmat. Nuoret pystyvät piilottamaan vakavien ongelmien merkit. Heillä on kova itsekritiikki ja halua peitellä lahjakkuuttaan kaveripiirissä.

Opettajalla on mahdollisuus turvallisen tunti-ilmapiiirin luomisen myötä opettaa myös selviytymistaitoja mm. paineensietokykyä. Opettajan on hyvä opettaa itsearviointia, jotta oppilas oppisi tekemään eroa itsensä ja opiskelun välillä – kurssitutkintoarvosana ei ole yhtä kuin arvio oppilaasta itsestään. Opettajan ei tulisi syyllistyä oppilaiden vertailuun, tai lahjakkaampien palvontaan ja jalustalle asettamiseen. (Marja-Aho 2008)

Psykologisten taitojen tärkeyttä opetustyössä ei voi yliarvioida. Päivi Arjaksen (2001) mukaan opettajan valta ja vastuu oppilaasta ovat samantapaisia kuin vanhempien valta ja vastuu lapsesta. Opettajalta vaatii kypsyttä antaa oppilaansa itsenäistyä ja tukea häntä niillä keinoilla, jotka soiton/laulunopetus antaa. Soittaminen ja laulaminen ovat hyvin henkilökohtainen ilmaisutapa ja niihin kohdistuva arvostelu ja vähättely voivat tuottaa syviä haavoja lapsen tai nuoren sieluun. Tämä on asia, joka on jatkuvasti pidettävä mielessä. (Arjas 2001.)

Aikuiset

Aikuisoppilaiden tavoitteet harrastuksensa suhteen ovat yleensä tarkempia ja keskittyvät nykyhetkeen, kun taas nuorena opiskellaan tulevaisuutta varten. Aikuisten tavoitteet ovat myös yksilöllisempiä kuin nuorten. Kokemuksellinen tieto on aikuisilla laajempaa ja tietokehikot monipuolisempia kuin nuorilla. Oppimisen taidot voivat kuitenkin heiketä harjoituksen puutteesta, ja syvälle juurtuneet rutiinit saattavat vaikeuttaa uusien tietojen ja taitojen omaksumista. Yksi opettajan tärkeimpiä

tehtäviä aikuisopiskelijoiden kanssa on vanhasta pois opettaminen ja asenteiden muuttaminen. Aikuisopiskelijoiden oppimisen suurimpina esteinä ovat yleensä vanhat muistot, pelot ja vääristyneet käsitykset omista taidoista ja oppimiskyvystä. Aikuisille tyypillistä on myös minää puolustava suuntautuminen. Epäonnistumisia pelätään

ja soittotunneille saatetaan tulla ahdistuneina ja on tarve selitellä harjoittelemattomuuttaan kiireillä ja kaikenlaisilla tekemisillä. Turvallinen oppimisilmapiiri on tärkeää myös aikuiselle. Opettajan on luotava oppilaaseen uskoa, että vaikka hän olisi jo vanhempi, hänellä on edelleen taitoja mahdollisuuksia oppia. (Marja-Aho 2008, www-lähde.)

Aikuista ohjaa oppimisessa enemmän logiikka, kun taas lasta ohjaavat emootiot. Aikuisella on opiskeluun aikaa rajoitetusti ja sitä usein häiritsevät perheeseen ja töihin liittyvät asiat ja keskittyminen tunti-ilanteessa voi olla heikkoa. (Peltonen 1980.)

Persoonallisuuspsykologiaa

Mikko Perälä

Vaikka jokainen yksilö on ainutlaatuinen ja eroaa kaikista muista, ihmiset silti muistuttavat jollakin tavoin toisiaan ruumiinrakenteeltaan, luonteeltaan, temperamentiltaan ja sairastumisalttiudeltaan. Jo kauan onkin yritetty kuvata ihmisiä näiden havaittujen samankaltaisuuksien perusteella.

Yksilön psyykkisten ominaisuuksien ja käyttäytymismallien kokonaisuutta nimitetään persoonallisuudeksi. Sen muodostumiseen vaikuttaa kolme tekijää. Perimä antaa meille tietyt valmiudet, joiden avulla voimme kehittyä ja selviytyä eri tilanteista. Ympäristöstä tuleva palaute voi vaikuttaa hyvinkin paljon persoonallisuuteen, ja se onkin se kohta, missä voi vaikuttaa oppilaan persoonallisuuteen. Kolmantena vaikuttavana tekijänä on oma suuntautuneisuus ja kiinnostuneisuus.

Omaa persoonallisuutta voi siis muuttaa. Siinä vaiheessa, kun osaa ottaa itsestään vastuuta ja uskaltaa toimia itsenäisenä, voi alkaa tehokkaammin vaikuttamaan persoonallisuuteensa. Etuna tietenkin on se, että kasvatukseen on kuulunut virikkeitä, positiivisia ihmisiä, joihin samaistua ja rakentavia toimintamalleja. On myös tärkeää, että ympäristön palaute on tasapainossa, eli palaute sisältää sekä positiivisia että negatiivisia asioita. Tasapainoinen palaute on edellytys ihmisen tasapainoiselle persoonalle.

Persoonallisuuden kuvaaminen on useimmiten vaikeaa, koska käsitykset persoonallisuuden perusominaisuuksista samoin kuin siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sen muodostumiseen,

vaihtelevat. Nykyään puhutaan ”viidestä suuresta” persoonallisuuden ulottuvuudesta:

- * Älykkyys
- * Tunne-elämän tasapaino
- * Tunnollisuus
- * Ystävällisyys-vihamielisyys
- * Ulospäin- sisänpäin- kääntyneisyys

Kukin ulottuvuus muodostuu lukuisista eri tekijöistä, eikä niiden määrittely ole helppoa ja kattavaa. Esim. älykkyuden kohdalla usein unohdetaan niin sanottu sosiaalinen älykkyys, jota viime aikoina on kutsuttu tunneälyksi. Tunneäly tarkoittaa kykyä havaita omia ja muiden tunteita sekä kykyä hallita ja ilmaista omia tunteitaan. Tunneälyllä on yhteyttä mm. empatiaan eli toisen ihmisen tilanteen ymmärtämiseen ja siihen eläytymiseen. Persoonallisuuden ulottuvuuksilla on yhteyksiä myös ihmisen terveyteen.

Pedagogi kasvattajana

Anne Vähäkuopus

Hyvä opettajuus koostuu muustakin kuin oman alan erityisestä tietotaidosta. Pedagogi kohtaa tunneillaan joka päivä ihmisen. Opettajan on hyvä muistaa, että oppilalle oppitunti on ehkä jopa viikon kohokohta, kun taas opettajalle se on tunti muitten joukossa. Tämä oppilas on kasvamassa lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuuteen tai jo aikuisena oppijana kasvamassa ihmisenä lisää. Tämän takia pedagogin on tärkeää omata vuorovaikutustaitoja, oman ammatillisen osaamisensa kautta auktoriteettia sekä tuntea pedagogista rakkautta oppilastaan kohtaan.

Kirjassaan *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot*, Kauppila kannustaa opettajaa kehittämään itsessään kommunikointitaitoa, sosiaalista kyvykkyyttä, sosiaalista havaitsemista ja herkkyyttä sekä empatiaa (Kauppila 2006, 22–23). Näiden avulla opettaja voi puhua oppilaan kanssa samaa kieltä. Opetustilanteessa opettaja vaihtaa ajatuksia oppilaan kanssa sen sijaan, että ylhäältä käsin kaataa tietoa oppilaan päähän. ”Opetus on aina kohtaamista. Tuossa kohtaamisessa opettaja ei ainoastaan siirrä kasvaviin jotakin, vaan hän herättää” (Skinnari 2004, 179.)

Viestintä toimii yhdistävänä tekijänä ihmisen ja ympäristön välillä. Vuorovaikutus rakentuu sanallisesta ja sanattomasta viestinnästä. Kauppilan

mukaan kielen avulla voidaan kuvailla asioita ja ilmiöitä, ilmaista mielihaluja ja tunteita. Ilmeillä, eleillä, asennoilla ja olemuksella puolestaan annetaan sanatonta viestintää (Kauppila 2006, 28 ja 34.) Nämä viestinnän taidot ja niiden tunnistaminen, ovat tärkeitä oppilaan ja opettajan välisen suhteen kehittämisessä.

Kurkelan mukaan ideaalinen suhde oppilaan ja opettajan välillä perustuu keskinäiselle kunnioitukselle ja luottamukselle (Kurkela 1997 [1993], 343). Tämä kunnioitus ja luottamus saavutetaan kohtelemalla oppilaita tasapuolisesti ja kohtaamaan heidät ihmisinä. Olen täysin samaa mieltä Elina Harjusen kanssa siitä, että oma linja ja periaatteet tuovat opettajan toimintaan uskottavuutta ja läsnäoloa jonka voi tulkita välittämiseksi, luottamuksen arvoisuudeksi ja arvostamiseksi. Karisma syntyy läsnäolosta ja tunteiden hallinnasta; opettajan on siis tunnettava itsensä (Harjunen 2008, www-lähde.)

Hyvä opettaja hallitsee oman alansa tiedot ja taidot ja luo näin tunneillaan itselleen auktoriteetin. Kuitenkin opettajuuden ydin on aito kiinnostus oppilasta kohtaan; hänen kasvustaan aikuisuuteen ja parempaan ihmisyyteen. Opettaja ei yksin opeta oppimaan vaan antaa eväitä tunne-elämään ja eettiseen ajatteluun. ”Opettajan ammattitaito koostuu aina sekä ihmistuntemuksesta että oppisisältöihin liittyvästä asiantuntemuksesta.” (Skinnari 2004, 180.)

Opettajuuden kehittäminen

Tuire Mellanen

Opettajuuden kehittyminen on koko iän kestävä prosessi. Siihen vaikuttavat mm. elämäkokemus, ikä, koulutus, erilaiset kehitysteoriat ja opettajan itsensä halu kehittyä omassa opettajuudessaan. Pääasiallinen ammatillinen kasvu tapahtuu kuitenkin työelämässä. Opettaja kohtaa aina tunnilla toisen ihmisen ja siksi opettajuutta voidaankin pitää

ihmissuhdeammattina, joka vaatii opettajalta erilaisten ihmisten kohtaamistaitoja. Opettajuus on oppilaiden tukemista oppimisprosessissa ja samalla kehittymistä itse opettajana. Mieleeni nousee neljä aihetta miettiessäni opettajuuden kehittämistä ja siihen vaikuttavia asioita: 1. opetussuunnitelma, 2. vuorovaikutustaidot ja arvot, 3. viihtyminen ja arvostuksen saaminen työpaikalla sekä 4. itsensä ”haastaminen” työtilanteissa.

Opetussuunnitelmassa luodaan oppilaitoksen yhteiset suuntaviivat ja tavoitteet. Se toimii ikään kuin ohjenuorana opettajalle; mitä minun opettajana olisi tehtävä ja mihin suuntaan kehitettävä opettamistani. Opetussuunnitelma tuo raamit työntekoon.

Opetussuunnitelmaa kehitetään jatkuvasti ja se haastaa opettajat pohtimaan aina vain ajanmukaisempia, parempia ja tavoitteellisempia suunnitelmia.

Opettajuus pohjautuu pitkälti omiin eettisiin arvoihin ja omaan kokemuspohjaan. Opettajana taidot kehittyvät jatkuvasti suunnitellessa tunteja, opetustilanteen aikana ja sen

jälkeen sekä keskusteluissa kollegojen kanssa. Joudumme tekemään päätöksiä hetkessä ja ratkaisumme perustuvat joko tietoiseen tai tiedostamattomiin arvoihin. Opettajuuteen liittyvien taitojen kehittyminen on pitkäkestoinen prosessi. (Praktikumi-käsikirja, www-lähde) Opettajan täytyy olla aistit avoinna opetustilanteessa ja tarkkailla, kuinka opetus menee perille, onko opetuksessa ongelmia ja jos on, niin kuinka omaa ajattelua ja toimintaa voisi muuttaa. Tällainen kriittinen ajattelu kehittää pedagogista ajattelua.

Kirsi Liikamaa ja Jouni Hokkanen kirjoittavat; *hyväksi opettajaksi kasvaminen ei ole pelkästään opettajan ominaisuuksien kehittämistä, vaan se on itsensä löytämistä siinä yhteisössä, jossa toimii.* (Tampereen ammatillinen korkeakoulu, www-lähde) Tärkeä merkitys on myös sillä, minkälaista tukea opettaja saa opettajuuteensa työnantajan taholta. Se, kuinka hyvin opettajat sitoutuvat yhteisiin päätöksiin, luo sen ilmapiirin, joka vaikuttaa

opettajien viihtyvyyteen työpaikalla ja ammatissaan. Tietenkin myös työnantajan toimintatavat vaikuttavat omalta osaltaan siihen. *Opettajan ammatillinen kehittyminen on oppilaitoksen opetuksen kehittymisen edellytys.* (Leino & Leino 1997, 112) Erilaiset täydennyskoulutukset tuovat aina uuden näkökulman jokaisen omaan työhön ja saavat aikaiseksi aktiivista ajattelua ja kenties uudenlaista toimintaa.

Hyvä opettaminen vaatii myös vanhoista koetelluista toimintatavoista ja menetelmistä luopumista, uusien vaihtoehtojen etsintää ja riskien ottamista. (Leino & Leino 1997, 105) Itsensä haastaminen vaatii rohkeutta heittäytyä uusiin tilanteisiin, uusien ideoiden työstämistä, etsiä ratkaisuja ongelmiin ja kehittää vanhoja, jo hyväksi havaittuja metodeja eteenpäin. Oppiminen ja opettaminen ovat jatkuva käymisprosessi, joihin kannattaa suhtautua uteliaisuudella, innokkuudella ja ”luovalla hulluudella”. Mitä enemmän antaa itsestään, sitä enemmän siitä myös saa.

Muusikkouden kehittäminen

Omar Zouiter

Kaikessa yksinkertaisuudessaan muusikkous koostuu kahdesta hyvin tavanomaisesta, mutta tärkeästä osaamisen ja oppimisen pääpilarista: tiedosta ja taidosta. Näiden kahden päätekijöiden järkevän kokemuspohjaisen ja tilannekohtaisen soveltamisen yhteistyö takaavat vankan ammattitaitoisen osaamisen elämän jokaisessa ammatillisessa työhaasteessa. Nämä kaksi ammatillisesti tärkeää kulmakiveä ovat vahvasti riippuvaisia yksilön asenteesta ja motivaatiosta. Myös ympäristöllä ja sen tarjoamalla resursseilla on merkitystä yksilön ammattitaidon kehittymiselle.

Tietoa ja taitoa ja niiden sisältö muusikon näkökulmasta tarkastellen ovat kutakuinkin seuraavanlainen. Muusikon tieto koostuu pääosin kahdesta lokerosta; musiikin elementeistä ja yleisestä musiikkitiedosta. Musiikin elementtejä ovat rytmi, melodia, harmonia ja sävelväri. Nämä ovat luonnollisesti muusikon tärkeimmät työkalut. Yleiseen musiikkitietoon kuuluvat musiikin historian tunteminen, musiikin kuunteleminen, musiikkityyliin tunteminen ja kaikki muu yleinen tieto musiikkiin liittyen. (Pekka Viljanen, *Musiikin oppimiseen liittyvä ”käsitekartta”, 16.12.01 sivu 1-2*)

Muusikon taito koostuu karkeasti neljästä alalokerosta, jotka ovat soittaminen, laulamien,

kuunteleminen ja sävelkorvankouluttaminen. On selvää että soittaminen tai laulamien on välttämätön ehto muusikon ammatissa. Soittamalla tai laulamalla muusikko tuo ammattitaitoisen osaamisensa luonnollisesti parhaiten esille. Kuuntelemisella tarkoitetaan taitoa, millä muusikko ensisijaisesti hankkii tietoa ja poimii niitä kohtia musiikista, jotka ovat muusikon musisoinnille tärkeitä. Sävelkorvankouluttamisella tarkoitetaan taas nuotinluvun ja nuottikirjoituksen oppimista laulun, soiton, liikunnan ja kuuntelun avulla. (Pekka Viljanen, *Musiikin oppimiseen liittyvä ”käsitekartta”, 16.12.01 sivu 2*)

Tehokas ja riittävä ammattitaidon harjoittaminen takaa usein varman ja vahvan ammattiosaamisen omalla alallaan, mutta asia ei välttämättä ole aina näin. On selvää, että rutiininomainen soittaminen ja harjoittelu luonnollisesti kehittää muusikon ammatillista osaamista kokoajan eteenpäin, mutta motivaation puutteen alla tehokkaan harjoituksen tulokset saattavat nollaantua täysin. Henkilökohtaisten ja ammatillisten päämäärien tietoisuus on tärkeä vahvan motivaation ylläpitämiseksi. Ympäristöllä on myös hyvin vahva vaikutus sekä yksilön ammattitaidon harjoittamiselle että sen arvostamiselle. Joissakin tapauksissa ympäristön vaikutuksesta tehty ammattia koskevat päätökset saattavat olla tulevaisuuden kannalta hyvinkin ratkaisevia.

Lähteet:

- Arjas Päivi. 2001. Iloa esiintymiseen – muusikon psyykinen valmennus. Gummerus Kirjapaino oy. Jyväskylä
- Julkunen, Marja-Liisa. 1997. Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Porvoo: WSOY
- Kauppila, Reijo A. 2006. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell Oy
- Kurkela, Kari 1997. Mielen maisemat ja musiikki. Helsinki: Hakapaino Oy
- Lehtinen, Erno & Hiltunen Teija (toim.) 2002. Oppiminen ja opettajuus. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos.
- Leino, Anna-Liisa & Leino, Jarkko. 1997. Opettaminen ammattina. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Peltonen Matti. 1980. Aikuisdidaktiikan perusaineita. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Skinnari, Simo. 2004. Pedagoginen rakkaus.
Jyväskylä: WS Bookwell Oy

Internet -lähteet

vanha.edu.utu.fi/tokl/tata/docs/mus-tutkimuksia.doc

Kukkonen Eeva 2006. [http://urn.fi/
URN:NBN:fi:jamk-1210223449-6](http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1210223449-6)

Marja- Aho Taina 2008. http://www.sivistys.net/tausta/karisma_on_tunnetaitoa.html (luettu 27.11.2009)

Praktikumi-käsikirja, Helsingin yliopisto /
opettajuus taitona [www-lähde]. [www.helsinki.fi/
behav/.../luku2/index.html](http://www.helsinki.fi/behav/.../luku2/index.html) (luettu 6.12.2009)

Hokkanen, Jouni ja Liikamaa, Kirsi 2009.
”Opettaja asiantuntijuus- asiantuntijuus
musiikkipedagogiikassa. [https://oa.doria.fi/
bitstream/handle/10024/46660/liikamaa.kirsi.pdf](https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/46660/liikamaa.kirsi.pdf)
(luettu 6.12.2009)

Kirjallisuus:

Hakanen, Armi 1992. Perustietoa persoonallisuuden
psykologiasta, Turku: Turun yliopiston
täydennyskoulutuskeskus.

Kaila, Eino 1982. Persoonallisuus, Keuruu: Otava.

3. Oppimiseen kannustavan ilmapiirin ja menestyksekkään vuorovaikutussuhteen luominen

*Marina Kiviniemi, Reetta Lehtonen, Elina Viljanen,
Tiina Lustig*

Avoin ja turvallinen ilmapiiri

Laulaminen on yleensä ihmisille hyvin
henkilökohtainen ja arka asia. Tämän vuoksi on
ensiarvoisen tärkeää, että laulutunnilla vallitsee avoin
ja turvallinen ilmapiiri. Opiskelijan tulee voida kokea,
että opettaja on helposti lähestyttävä ja luotettava
ihminen, ja että hän voi tunnilla olla aivan omana
itsenään. Jos ilmapiiri on epävarma tai jännittynyt, se
tekee suurta hallaa opiskelijan edistymiselle. Opettajan
on hyvä muistaa, että jokainen oppilas omalla tavallaan
auttaa opettajaa tulemaan paremmaksi opettajaksi
ja oppimaan uusia asioita. Kun luottamuksellinen
ilmapiiri on saavutettu, opettaja luottaa oppilaaseensa
ja tämän tapaan harjoitella ja oppilas luottaa opettajaan
ja odottaa saavansa tältä kannustusta. (Laitinen 2008.)

Sirpa Auvinen on omaa Pro Gradu-tutkielmaansa
varten haastatellut Jyväskylän yliopiston
musiikkikasvatuksen osaston laulunopiskelijoita
heidän laulutunneistaan ja niissä vallitsevasta
ilmapiiristä. Heidä pyydettiin kertomaan, millainen olisi
ihanneilmapiiri laulutunnilla. Heidän mukaansa se on:

- turvallinen, luottavainen ja kannustava
- miellyttävä
- innostava
- rento, ei tarvitse jännittää
- laulutunnille voi mennä, vaikka ei olisi
harjoitellutkaan
- välitön

Haastateltavien mukaan opiskelijan ja opettajan
välisillä henkilökemioilla on todella suuri merkitys. Se
vaikuttaa heidän mukaansa ratkaisevasti opiskelijan
oppimismotivaatioon. Sopivien työtapojen löytäminen
ja kommunikointitaidot ovat tärkeitä ominaisuuksia
laulunopettajalle.
(Auvinen 2009.)

Oppilaiden tasa-arvoisuus

On selvää, että oppilaiden tulisi olla tasa-arvoisia
opetustilanteissa.

Tyypillisesti opettaja syyllistyy arvosteluissaan
seuraaviin lopputuloksen kannalta epäoleellisiin
tekijöihin:

- subjektiivisuusefekti, ts. objektiivisuuden
puute, jossa omat henkilökohtaiset mieltymykset

vaikuttavat arvosteluun.

- lempeysvirhe, jossa opettaja arvostelee lempeämmin.
- ankaruusvirhe, jossa suosikeilta vaaditaan enemmän.
- keskittämistäipumus, jossa annetaan keskimmäisiä arvosanoja, koska ei uskalleta tai osata tehdä selkeitä eroja.
- ulkoinen haloefekti, jossa ulkoinen käsitys vaikuttaa arvosteluun.
- sisäinen haloefekti, jossa arvostelija arvostelee heti ensimmäisestä tehtävästä koko kokeen.
- kontrastivirhe, jossa itseltään korkeita vaatimuksia vaativa opettaja arvostelee ankarammin kuin muut. (Klemola, 1997.)

Edellä esitetyt sinänsä itsestään selvät seikat ja käsitteet eivät käytännön opetustyössä kokemusperäisesti useinkaan tule asiallisen puntaroinnin alle.

Miten säilyttää tasapaino rentouden ja vaativuuden välillä?

Laulunopetuksessa on olemassa vaara, että siitä tulee välillä liian vakavaa. Lauluääni on hyvin henkilökohtainen ja intiimi soitin. Huumori on monesti paras keino sopivan rentouden löytämiseksi. On ehdottomasti hyvä asia, jos laulutunnilla nauretaan paljon. Etenkin jos virheille pystytään nauramaan yhdessä, hyväksyvän ilmapiirin vallitessa. Virheiden tekeminen kuuluu olennaisesti laulutunnin kulkuun, niiden tekemiseen oikeastaan tulisi jopa kannustaa. Oppilaan on helpompi vapautua erilaisista edistymistä haittaavista esteistä, jos hän saa kokea, ettei virheiden tekemisestä seuraa mitään kamalaa. Opettaja voi hienovaraisesti osoittaa oppilaalle hänen virheiden pelkonsa ja täydellisyyden tavoittelunsa olevan aivan tarpeetonta. (Pulakka 2008) Opettaja voi omalla esimerkillään näyttää oppilaalle, että virheiden tekeminen voi olla jopa hauskaa ja vapauttavaa.

Oppilas kannattaa totuttaa mahdollisiin yllätyksiin antamalla hänen harjoitella esiintymistilanteita laulutunnilla siten, että toimitaan aivan samoin kuin oikeassakin tilanteessa. Eli hänen on pystyttävä jatkamaan mahdollisista unohduksista ja häiriötekijöistä huolimatta. Jos oppilas tietää mihin tähtää, eikä pääse sinne, hän kyllä tajuaa sen itsekin. Ei siinä tarvitse silloin sormella osoitella.

Vuorovaikutus

Minna Nappari on tutkinut pedagogisessa opinnäytetyössään oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen merkitystä laulunopetuksessa.

Vuorovaikutuksen kuvaillaan olevan antamisen ja saamisen ”vaihtokauppaa”, joka rakentuu tunteista, tahdosta, ajattelusta ja toiminnasta.

Laulunopetusta ajatellessa koko opetus perustuu vuorovaikutukseen. Opetus perustuu välittömään palautteeseen ja kommunikaatioon oppilaan ja opettajan välillä. Erityisesti musiikin opiskelussa liikutaan usein erittäin henkilökohtaisella tasolla, näin ollen onkin tärkeää kiinnittää huomiota palautteen antamisen tapaan ja tyyliin. On tärkeää ottaa huomioon jokaisen erilainen kritiikin vastaanottamiskyky ja persoonallisuus. Palautteen antamistapaa musiikinopiskelussa on tärkeää pohtia siitäkin syystä, että se on niin kokonaisvaltaista ja joskus laulajan tai soittajan on vaikeaa erottaa itseään musiikista. Palautteen tulisi kohdistua käyttäytymiseen ja toimintaan, ei itse persoonaan.

Opetustilanteessa vallitsevat viestintätaidot ovat ilmapiirille ja luotettavalle vuorovaikutukselle merkittäviä. Ilmapiirin ollessa erityisesti opettajan vastuulla ns. nonverbaalinen viestintä on tärkeää. Opettaja voi olemuksellaan paljon vaikuttaa tunnin ilmapiiriin ja luoda siitä turvallisen. Olemus ja kehonkäyttö paljastavat puhummeko totta tai uskommeko puhuttavaan asiaan. Epäselvyyksiä opetukseen luo se, jos sanallinen ja sanaton viestintä ovat ristiriidassa. Eli jos opettaja esimerkiksi palautteessa sanoo toista ja kuitenkin käytöksellään, ilmeillään ja eleillään, viestittää jotain aivan muuta. Tässä tilanteessa ihminen luottaa usein helpommin sanattomaan viestintään. Myös verbaaliset taidot ovat merkittäviä. Erityisesti laulunopiskelussa tukeudutaan paljon mielikuviin ja tuntemuksiin, joten niiden selittäminen selkeästi ja monella erilaisella tavalla on tärkeää, sillä kaikki eivät ymmärrä samoja mielikuvia. (Nappari 2008)

Haastattelut

Haastattelimme kahta laulunopettajaa, Jouni Kuorikoskea ja Kirsti Tuomista, jotka molemmat opettavat Turun ammattikorkeakoulussa ja Turun konservatoriossa. Haastattelut tehtiin 8.12. ja 10.12.2009. Tässä yhteenveto heidän ajatuksistaan:

Oppilaiden tasa-arvoisuus on tietyllä tavalla itsestään selvyys. Toisaalta oppilaiden lahjakkuus ja innostuneisuuskin on otettava huomioon. Joku oppilas saattaa olla toista lahjakkaampi, nopeampi oppimaan, mutta oppilaita ei pidä kuitenkaan jaotella sen mukaan. Kuitenkin on mahdollista, että joskus vähemmän lahjakas oppilas saattaa saada jopa enemmän huomiota, koska opettaja kokee että hänen on tehtävä kaikkensa hänen hyväkseen, jotta

edistymistä tapahtuisi.

Laulajat ovat yleensä riittävän kypsiä ja motivoituneita. He ovat itse valinneet musiikkialan. Heillä saattaa monesti olla liikaakin itsekritiikkiä. Opettaja voi omalla esimerkillään kannustaa oppilasta. Jos opettaja pitää tunnin ilmapiirin hyvänä ja on itse innostunut, on todennäköisempää saada oppilaskin innostumaan. Opettajan kannattaa myös osoittaa kiinnostusta oppilaan muita, hänelle tärkeitä asioita kohtaan. Esimerkiksi hänen harrastuksistaan puhuminen saattaa rauhoittaa tilannetta ja luoda entistä motivoivamman ilmapiirin. Oppilaan on hyvä havaita, että opettajakin on ihan ”tavallinen ihminen”, joka on kiinnostunut muistakin kuin oman alansa asioista.

Seuraavaksi kysyimme: Jos jokin oppilaan luonteenpiirre/tapa (esim. liiallinen teoreettinen ajattelu) estää hänen kehittymistään, miten käsitellä asiaa hyvän ilmapiirin hengessä?

Tähän on vaikeaa saada mitään yleispätevää ratkaisua. Kaikki riippuu oppilaasta. Opettajan on hyvä osoittaa oppilaalle, että hän on aina tärkein henkilö laulutunnilla. Opettaja on paikalla vain häntä auttaakseen. Sitten opettaja voi esim. huumorin kautta saada oppilas ymmärtämään, mitä haittaa vaikka liiallisesta teoreettisuudesta voi olla. Tämä on kuitenkin tehtävä aina huomaavaisesti, jotta oppilas ei koe tulleet nolatuksi.

Kaikkia oppilaita kannattaa tietyllä tavalla opettaa samalla tavalla. On tietenkin otettava huomioon heidän lahjakkuutensa ja lähtötasonsa, mutta kaikkien tulee kokea olevansa tärkeitä opettajalle. Oppilaalle tulisi aina tunnin päätteeksi jäädä sellainen tunne, että opettaja uskoo hänen pystyvän jatkossa entistä parempiin suorituksiin. On hyvä joskus ilmaista oppilaalle ihan suoraan, että hänen suorituksensa oli paras mahdollinen hänen senhetkiseen tasoonsa nähden. Aloittelevalle oppilaalle kannattaa antaa keskialueella liikkuvia kappaleita, joissa ei ole isoja hyppyjä. Myöhemmin laulaja voi toteuttaa omia mielihalujaan. Perustekniikka on klassinen, mutta voi laulaa myös kevyempää musiikkia. Kun oppilas monen vuoden jälkeen lopulta ymmärtää jonkin asian, se on opettajalle palkitseva hetki. Opettajalla täytyy olla riittävästi psykologista silmää

havaita, millainen oppilas on ja miten tämän kanssa voi kommunikoida. Laulaminen on pitkäjänteistä työtä. Asiat kehittyvät hitaasti, kaikkea ei voi oppia yhdellä kertaa. Oppilas saattaa sairastua kesken kaiken tai kohdata muita henkilökohtaisia ongelmia. Nämä tilanteet täytyy vain ottaa sellaisena kuin ne tulevat. Opettajan kannattaa yrittää asettaa mielessään oppilaan asemaan. Esim. ujoille oppilaalle voisi tunnustaa itsekkin olevansa ujo, ja kertoa omista kokemuksistaan ja siitä, miten on voittanut tuon ongelman. Ylimielin oppilas taas tulisi hienovaraisesti ns. ”palauttaa maan pinnalle”, osoittaa hänelle että hän on tärkeä, mutta ei kuitenkaan ylitärkeä.

Opettajan tulee olla tunnilla määrätietoinen jotta tasapaino rentouden ja vaativuuden välillä löytyisi. Opettajalla pitäisi olla ainakin pitkän aikavälin suunnitelma, siitä mihin pyritään ja millä harjoituksilla tavoitteeseen päästään. On hyvä antaa oppilaan itse havaita aina tietyin väliajoin oma kehitty misensä. Esimerkiksi voidaan palata johonkin vanhaan kappaleeseen, ja huomata kuinka paljon paremmin se sujuu nykyään. Jos harjoitus ei tuota tulosta, on hyvä vaihtaa se toimivampaan. Erilaisia toimintatapoja, mielikuvia ja harjoituksia karttuu opettajalle kokemuksen kautta.

Opettajan oppilaan välisillä henkilökemioilla on todella suuri vaikutus oppitunnin onnistumiseen. Opettajalle kertynyt kokemus auttaa kuitenkin häntä pitämään onnistuneita tunteja myös sellaisille oppilaille, joiden kanssa ei niin hyvin ”synkkaa”. Tässä voi auttaa se, että opettaja tietoisesti etsii jonkin sellaisen keskustelunaiheen, joka olisi heille yhteinen. Ensimmäisellä tunnilla tämä ei välttämättä vielä onnistu. Opettajan ja oppilaan välisen vuorovaikutussuhteenkin tulee antaa rauhassa kehittyä.

Ensimmäisellä tunnilla oppilaalta on hyvä kysyä taustoja. Onko hän opiskellut musiikkia aikaisemmin ja tunteeo hän nuotit? Sävelkorva on tärkeä tekijä. Rytmin käsittelyä voi kehittää. Toisaalta, jos oppilaalla on hyvä äänimateriaali, mutta ei sävelkorvaa, tilanne on aika toivotonta. Olisi myös tärkeää tietää mikäli oppilaalla on jotain fyysisiä tai mielenterveydellisiä ongelmia, koska kaikki tämä vaikuttaa hänen oppimiseensa. Tietenkään kaikkia näitä ei voi suoraan lähteä kysymään, vaan on odotettava, että oppilas itse alkaa kertoa niistä. Joskus opettajan ja oppilaan kemiat eivät vain sovi yhteen, silloin on parempi vaihtaa opettajaa.

Positiivisen ja innostavan asenteen säilyttäminen jokaisen päivänä ei välttämättä ole aina helppoa. Mutta jos opettaja on oikeasti innostunut asiastaan ja kiinnostunut oppilaistaan, se on helpompaa. Onneksi kaikki oppilaat ovat erilaisia ja näin opettajan päivään mahtuu hyvinkin erilaisia tunteja. Tämä vaihtuvuus auttaa pitämään omaakin kiinnostusta paremmin yllä. Myös jos opettajalla on huono päivä, sitä ei pidä kaataa oppilaan niskaan. Ei ole oppilaan vika, jos opettajan päätä särkee.

Opettaja voi motivoida oppilastaan esim. hakemaan erilaisia esiintymistilaisuuksia, koelauluja ja ohjaamalla eri oppilaitoksiin. Tavoitteet ovat tärkeitä ja kurssitutkinnotkin motivoivat. Säestystunnit kasvattavat oppilasta esiintymistilanteisiin.

Internet -lähteet

Auvinen, Sirpa 2009. ”Laulunopetus Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa ja sen suhde työelämään” [WWW-lähde] <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19839/URN_NBN_fi_jyu-200903271222.pdf?sequence=1> (luettu 2.12.2009)

Laitinen, Tiina 2008. ”Draaman merkitys ja sen tarjoamat apukeinot laulunopetuksessa” [WWW-lähde] <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/50234/jamk_1236946772_5.pdf?sequence=2> (luettu 2.12.2009)

Klemola, Markku 1997. Yleisen musiikkipedagogiikan luennot Tampereen Konservatoriossa, muistiinpanomateriaali

Pulakka, Lauri 2008. ”Leikki, laulu ja luovuus, Luova asenne laulunopetuksessa” <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/38472/stadia-1211920657-3.pdf?sequence=1> [WWW-lähde] (luettu 10.12.2009)

Nappari, Minna 2008. ”Vuorovaikutus laulopedagogiikan opinnoissa ja laulunopetuksessa” <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/49411/jamk_1233732811_5.pdf?sequence=2> (luettu 10.12.2009)

Haastattelut 8.12.2009 ja 10.12.2009 Jouni Kuorikosken ja Kirsti Tuomisen kanssa.

4. Hyvän tekeminen – hyvä mieli?

Johanna Penttilä, Anna Perälä, Terhi Pursiainen ja Pekka Railamaa

Johdanto

Opetuksen perimmäisenä tavoitteena on hyvän tekeminen eli oppilaan kehittyminen, hänen parhaan mielessä pitäminen. On tärkeää, että oppilas on motivoitunut ja kokee iloa tekemästään. Voidaanko silti olettaa, että oppilaan paras on aina hänen hyvä mieli - voiko hyvää tehdä, vaikkei ole hyvä mieli? Voiko hyvää mieltä olla liikaa? Opettajan tulee motivoinnin kautta auttaa oppilasta kohti minkälaisella mittarilla tahansa mitattua menestystä. Artikkelissa pohditaan, voiko menestyksen saavuttaa pahastumisen kautta vai onko polku positiivisen kautta ainoa oikea tie päästä tähän tavoitteeseen.

Artikkeli koostuu kahdesta osasta. Aluksi Pekka Railamaa pohtii hyvän tekemistä opettamisessa, hyvää opettamista. Hän käyttää materiaalina omia kokemuksiaan musiikinopettajana. Railamaa käsittelee motivaation vaikutusta opiskelijaan sekä opettajaan, ja sitä, miten ne kaikki ruokkivat toinen toisiaan. Myös ilolla on suuri vaikutus kaikkeen tähän. Artikkelin toinen osa pohtii oppilaan motivointia provokaation ja kannustuksen kautta. Näissä motivointikeinoissa on vastakohtaisuutta: vaikka molemmat ajavat takaa samaa asiaa, niiden vaikutukset oppilaisiin ovat hyvin erilaisia. Tekstissä tutkitaan ja vartaillaan näitä vaikutuksia, molempien positiivisia ja negatiivisia puolia. Tieto siitä, miten artikkelissa käsitellyt motivoimiskeinoja tulisi käyttää, keneen erityisesti ja millaisissa tilanteissa pohjautuu kirjallisuuteen sekä kahden tanssinopettajan ja tanssin eri vuosikurssien opiskelijoiden haastatteluihin. Kuitenkaan kirjoituksen ottaman kannan valossa aiempaa tutkimusta asiasta, ei ole tehty oikeastaan ollenkaan.

Hyvän tekeminen

Hyvä oppiminen

Oppilas saapuu tunnille silminnähden uupuneena ja hänellä on soittotehtävänä rajojaan hipova tehtävä. Aloitan oppitunnin jollakin helpolla uudella harjoituksella ja etenen jonkin uuden tehtävän kanssa - pyrkien luomaan soiton avulla rentoutuneen ja rennon ilmapiiriin. Lopuksi otan ehkä varsinaisen tunnin aiheen esille ja käyn sen mahdollisimman kevyesti lävitse oppilaani kanssa, kiinnittäen

huomiota johonkin tai joihinkin yksityiskohtiin joita hän voi sitten kotona motivaation lisääntyttyä harjoitella. Odotan ilolla innostunutta opiskelijaa ja koen mielipahaa, jos hän jostain syystä peruu tuntinsa.

Hyvä, eteenpäinpyrkivä tunnelma tunnilla edistää opintoja ja opettajankin oppilaalta saamansa palaute motivoi kasvavaan haluun keksiä keinoja opiskelun edistämiseksi. Toki on mielenkiintoista keksiä keinoja hitaasti edistyvälle hieman haluttomalle oppilaille, uinuvien soittohalujen herättämiseksi. En kuitenkaan voi kuvitella musiikinopiskelussa tukiovetusta, kuten kouluaineissa, vaan kunkin oppilaan edistyminen on oltava henkilökohtaisen lahjakkuusosa-alueen ja kehityksen mukaista. Hyvänolo ja onnistumisen tunne näyttävät olevan perustana kaikelle oppimiselle.

Havaittuani erään lukion ensimmäisellä olevan, musiikkiopistossa pää-aineena pianonsoittoa harrastavan oppilaan musikaalisen lahjakkuuden, tiedustelin hänen tulevaisuuden suunnitelmia ammatillisessa mielessä. Hän kertoi haluavansa hammaslääkäriksi ja harrastavansa musiikkia iloksensa. Tuntisuunnitelmani menivätkin täysin uusiksi ja sen jälkeen nautimme yhdessä musiikista säästämällä itseämme kitaroilla. Eräs tärkeä tekijä onkin tuossa se, ettei tarvitse harjoitella muuta päämäärää varten kuin jonkin soinnun ja alkusoiton verran nauttiakseen musiikista. Tällaisten oppilaiden tuloa odottaa ja kokee tunnin monasti liian lyhyeksi. Uskon hänenkin tulleen mielellään tunnille, koska poissaoloja ei ollut noiden kahden vuoden aikana.

Hyväntekemisen halua ja syvää välittämisen tunnetta koin monia oppilaitani kohtaan. Erään oppilaani näin sattumalta ollessani ostoksilla, hänellä oli kaksi pientä lasta mukanaan ja hän kertoi olevansa hoitoalalla. Kitaransoiton hän aloitti noin kahdeksanvuotiaana ja jo varhain hän kykeni muokkaamaan antamistani vaihtoehtoista oman tulkintansa teokselle. Näin liittyy niihin musiikillisiin ystäviini joiden kanssa sain kokea hyvän yhteenkuuluvaisuuden tunteen musiikin myötä. Hän oli myös niitä harvoja oppilaita jolle ehdotin musiikin ammattilaisuutta.

Poika X, koki suuren rakastumisen kitaristityttöön lukioiällä. He soittivat samassa kitariorkesterissa ja joskus duomusiikkia. Hänen vaikeudekseen alkoi tulla unihäiriöitä, joita hoidettiin lopulta TYK:ssissä. Keskittymiskyky horjui ja ajokorttitutkinto peruuntui

kahdesti, sekä hänen ylioppilaskirjoituksensa viivästy. Musiikkiopiston päästötodistuksen saaminen siirtyi monta kertaa, mutta lopulta hän suoritti kaikki, ilmeisesti hyvin työläiksi tunteneet opintonsa. Mietin usein, miten parhaimmin voisin auttaa ja neuvoin häntä vaihtamaan tutkinto-ohjelmansa, koska huomasi, ettei se täyttänyt hänen musiikillista edistymistään. Lopuksi päätin kuitenkin luotsata hänet mahdollisimman stressivapaasti, sekä turhat jännitykset poistaen tutkintotilaisuuteen. Helpotuksen ja vapautumisen ilo oli ilmiselvää kun hän sai kevätkonsertin yhteydessä jaetun päästötodistuksen. En tuolloin, enkä nytkään kokenut olevani mikään hyväntekijä, mutta minusta tuntui olevan paikallaan tukea häntä loppuun asti. Olen tavannut hänetkin myöhemmin ja hän sanoi edelleen harrastavansa soittamista omaksi ilokseen.

Provokaatio ja kannustus

Pohdinta perustuu Kari Uusikylän teokseen Hyvä, paha opettaja, jollei viitteessä muuta erikseen mainita.

Provokaatio opetuksessa

Provokaatio-sana tarkoittaa yllyttämistä (<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/siv/index.html>). Yleensä provokaatio ymmärretään negatiivisena, pikemminkin oppilasta mollaavana kuin motivoivana keinona. Oikealla tavalla käytettynä provokaatio motivoi oppilasta tehokkaasti ja auttaa oppilaan terveen itsetunnon kehittymisessä. Provokaation voi olla myös kevyempää, ja sen voi esimerkiksi naamioida vitsin muotoon. ”Vitsi” ei saa loukata oppilasta ja hänen taitojaan, vaan huumorin varjolla kehottaa oppilasta yrittämään enemmän. Hyvä opettaja osaa käyttää provokaatiota hallitusti ja harkitusti.

Jotta provokaatiota voi käyttää tarkoituksenmukaisesti opettajan ja oppilaan välillä on oltava luottamuksellinen ja kunnioittava suhde. Opettajan on aidosti välitettävä oppilaistaan, hänen on tunnettava oppilaansa hyvin, ennen kuin hän voi käyttää provokaatiota oppilaidensa motivoimiseksi. Provokaatiolla hänen on pyrittävä oppilaan parhaaseen, innostaa oppilasta oppimaan. Provokaatiota ei koskaan saa kohdistaa oppilaan persoonaan tai verrata oppilaita tai heidän taitojaan keskenään. Oppilalle on tehtävä selväksi, että hänen taitonsa ovat arvioinnin kohteena, ettei hänessä tai hänen kehossaan ole vikaa, jos jokin ei onnistu. Provokaatiopalautteen jälkeen tulee heti seurata kiitos ja kannustus oppilaille. Muutoin

provokaatiosta jää ”paha maku suuhun”, eikä se toimi oppilaan motivaation kasvattajana.

Provokatiivinen ”ärsyke” toimii hyvin joidenkin oppilaiden kohdalla motivoivana tekijänä. He kokevat ansaitun pikku moitteen tai itseen kohdistuvan humoristisen huomautuksen kasvattavan opiskeluintoa. He kaipaavat opettajalta tiukkaa ja vaativaa otetta opetukseen. Herkempi oppilas taas saattaa haavoittua syvästikin opettajan vitsailusta ja menettää opiskeluintonsa täysin, jos hän joutuu provosoinnin kohteeksi. Nämä oppilaat ovat yleensä herkkiä ja epävarmoja itsestään. Heille kannustus on paras motivoija. Opettajalla täytyy olla niin sanottua ”tunneälyä” ja havaittava kullekin oppilalle soveltuva lähestymistapa ja keino motivoida oppilasta opiskeluun.

Mitä lähemmäs ammattitasoa mennään, sitä valmiimpia oppilaat ovat vastaanottamaan provokatiivista motivointia opettajalta. Tässä vaiheessa oppilailla on jo vahva sisäinen motivaatio ja halu opiskella valitsemaansa alaa. Heillä on myös realistisempi käsitys taidoistaan, ja he pystyvät arvioimaan omia taitojaan. Kun saavutetaan realistinen käsitys omasta taito- ja tietotasosta, provosointi motivoi useammin kuin loukkaa tunteita. Riski henkisiin luokkaantumisiin vähenee myös, jos opettaja laatii oppilailleen realistiset tavoitteet sekä kertoo oppilailleen harjoitteiden tarkoituksen ja merkityksen.

Yleisesti on todettu, että oppilas, joka kokee menestyvänsä, motivoituu opiskelusta enemmän, kuin oppilas, joka kokee olevansa huono oppilas. Jatkuvat epäonnistumisen kokemukset lannistavat oppilaan. Yksi hyvä keino antaa motivoivaa palautetta oppilaille on myös suostuttelu, esim. ”Tiedän, että pysytyt tähän.”. Opettajan tuleekin motivoida oppilaitaan positiivisen kautta.

Kannustus opetuksessa

Kannustus on positiivista motivointia. Positiivista palautetta antaessaan opettajan on oltava rehellinen ja vilpitön. Opettajan on pyrittävä motivoimaan oppilasta oppilalle soveltuvin tavoin ja arvosteltava oppilaan suorituksia oppilaan lähtökohdista.

Kannustava palaute on tehokas tapa motivoida pieniä lapsia. Lapsen ajatusmaailmassa on luonnostaan loogista se, että yrittämistä seuraa menestys. Kannustaminen motivoi lasta yrittämään. Noin yhdeksän vuoden iässä lapsi alkaa muodostaa

käsitystä omista kyvyistään suhteessa muihin. Tällöin lapsen omiin ominaisuuksiin liittyvät arviot tulevat yhä tärkeämmiksi suhteessa yrittämiseen. Opettajan on autettava oppilaita ymmärtämään, että oppiminen tapahtuu yrittämällä ja harjoittelemalla.

Provokaation ja kannustuksen käyttö tanssinopetuksessa - haastattelututkimus

Haastattelimme Turun Ammattikorkeakoulun tanssin suuntautumisvaihtoehdon nykytanssinopettajaa ja baletin opettajaa sekä yhteensä kymmentä opiskelijaa ensimmäiseltä sekä kolmannelta vuosikurssilta. Keskityimme kyselyssä oppilaiden ja opettajien omiin positiivisiin ja negatiivisiin kokemuksiin provokaatiosta ja kannustuksesta heidän tanssinharrastaja, -opiskelija sekä -opettajauransa aikana.

Tuloksissa pohditaan siis provokaatiota ja kannustusta enimmäkseen ammattitason opetuksessa ja vertaillaan haastateltavien näkemyksiä.

Tulokset

Haastateltavat mielsivät, että provokaatio voi olla sekä negatiivis- että positiivissävytteistä. Haastateltavien mielestä provokaatiota käytetään tanssinopetuksessa lähinnä positiivisessa mielessä, houkutteluna ja maanitteluna kohti oppilaan omien rajojen ylittämistä sekä huippusuorituksen löytämistä. Negatiivista provokaatiota käytettäessä syntyy aina negatiivinen jännite. Jos jännitettä ei pureta saman tien, on tunneilla opiskelu ahdistavaa. Oppilas ei tiedä, miten opettaja mihinkin reagoi, oppilas menee kipsiin ja alkaa jännittää. Jännittynyt tila ja pelko eivät vie eteenpäin. Opettajan tulisi heti provosoituaan negatiivissävytteisesti selittää oppilaille, ettei provokaatiota ole tarkoitettu henkilökohtaisiksi nuhteeksi. Negatiivisen provokaation avulla saavutetun huippusuorituksen eteen oppilas kokee joutuneensa uhrautumaan sen eteen.

Provokaatiota tulee haastateltavien mielestään käyttää harkitusti tilanteen mukaan. Jos oppilaalla on esimerkiksi huono päivä eli oppilas on

väsynyt, vammautunut tai muuten kykenemätön huippusuoritukseen, silloin oppilas tulisi jättää omiin oloihinsa ja tarpeen mukaan kannustuksen avulla saada hänet yrittämään. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, ettei provokaatiota tule käyttää tanssinopetuksessa ennen kuin opettaja todella tuntee oppilaansa, koska jokainen oppilas reagoi provokaatioon eri tavoin. Tärkeintä provokaation käytössä onkin sen realistisuus. Yllytyksellä tulee olla totuudenmukaiset tavoitteet. Jos opettaja huomaa, että oppilas pystyy parempaan suoritukseen, voi opettaja sen oppilaalta vaatia. Kun oppilas yrittää, on opettajan huomioitava se ja annettava oppilaalle siitä positiivista palautetta.

Provokaatiota ei haastateltavien mukaan tule käyttää nuoriin eikä lapsiin. Oppilaan itsetunnon on oltava kehittynyt ja oppilaan tulee ymmärtää, että opettaja hakee provokaatiolla vain oppilaan parasta eikä arvostele oppilasta ihmisenä. Haastateltavien mielestä provokaatiota ei missään nimessä saa käyttää oppilaan lyttämiseen eikä mollaamiseen. Provokatiivisen

motivointipalautteen voi nuoria opettaessa kohdistaa koko ryhmälle. Tällöin ei kukaan saa palautetta henkilökohtaisesti, vaan koko ryhmä saa puhtia provokaatiosta tekemiseensä.

Provosoinnin kohteeksi joutuneet oppilaat olivat kokeneet sen aiheuttaneen pienimuotoista suuttumusta ja halua näyttää opettajalle, että pystyy vastaamaan vaatimuksiin. Tällöin oppilas motivoitui ja halusi saavuttaa parhaansa. Jos oppilas loukkaantui provokaatiosta, syynä oli usein opettajan väärinymmärtäminen. Tämä tapahtui usein, jos kyseessä oli uusi opettaja. Osa oppilaista jäi kiinni joihinkin opettajan provokatiivisiin sanoihin. Esimerkiksi, kun opettaja oli maininnut oppilaan huonosta ryhdistä, oppilas tunsu vielä usean vuoden jälkeenkin omaavansa huonon ryhdin. Toisaalta provosoinnilla voi olla pitkä vaikutusaika myös positiivisessa. Kun erästä oppilasta oli kerran provosoitu tietyn liikkeen kohdalla, hän yritti myös myöhemmin enemmän tehdessään kyseistä liikettä.

Positiivisesta kannustuksesta puhuttaessa kaikki

olivat sitä mieltä, että realistista kannustusta ei voi olla liikaa. Opettajat sanoivatkin, etteivät usein ehdi kannustaa tarpeeksi. Osa oppilaista oli jopa sitä mieltä, että välillä voi kannustaa turhistakin asioista. Liiallinen kannustus miellettiin epärealistiseksi sanahelinäksi, joksikin, jota opettaja vain hoki. Tällaisella toiminnalla oli kaksi puolta: Oppilas ei enää ota tosissaan opettajan puheita ja oppilaan arvostus opettajaa kohtaa katoaa, sillä oppilas tulkitsee opettajan tyhjän mantran niin, ettei opettajaa enää kiinnosta opettaa oppilaitaan. Toisaalta oppilas voi luulla itsestään liikaa, koska opettaja vain kehuu. Oppilas luulee osaavansa jo kaiken eikä enää yritä parastaan. Eräs opettaja muistutti, että myös positiivisen palautteen eteen on tehtävä töitä. Kaikki haastateltavat totesivat, että erityisesti lapsia ja nuori tulisi kannustaa, jotta he saisivat onnistumisen kokemuksia. Pidemmällä tanssiopinnoissaan olevat oppilaat kaipaavat todellista palautetta tekemisestään ja taidoistaan. Ammattilaisille riittää yleensä pelkkä positiivinen palaute tai opettajan huomio kannusteeksi. Osa haastateltavista mietti jopa negatiivissävyyisen palautteen kannustavan, se olevan huomionosoitus oppilaalle. Huomiota antava opettaja miellettiin kiinnostuneeksi oppilaasta, ja hänen haluavan kehittää tätä eteenpäin.

Haastateltavat toivoivat, että oppitunneilla olisi tasapainoisesti sekä provokaatiota, että kannustusta. Eräs haastateltavista kiteytti provokaation ja kannustuksen yhteiskäytön seuraavasti: Kun opetellaan uutta asiaa, opettaja kannustaa oppilaita. Kun asia on jo vanha tuttu, on provokaatio hyvä keino saada oppilaat ylittämään itsensä. Kun oppilas yrittää parhaansa tai saavuttaa ”timanttisuorituksen”, tulee opettajan palkita oppilas positiivisella palautteella ja kannustuksella.

Johtopäätökset

Provokaatio, ärsyttäminen ja suututtaminen, on vaikea ja herkästi käsiteltävä asia opetuksessa. Tanssia ja muuta taidetta ei voi tehdä kuin itsestään ammentaen, heittäytyen hetkeen täysin avoimena, luottaen itseensä ja muihin läsnäolijoihin. Tanssissa mukana on mielen lisäksi myös keho. Oppilaat ovat opetustilanteessa siis herkässä tilassa, kuin alastomina. Tällöin ihminen on haavoittuvainen ja alttiimpi vääranlaiselle kritiikille kuin ehkä muussa tilanteessa olisi, ja provokatiiviset sanat saattavat tuntua oppilaasta tuomitsevilta. Taideaineiden opetuksessa provokaation kanssa on siis oltava varovainen. Provokaatio ja kannustus

eivät siis liity ainoastaan rohkaisun ja yllytyksen kautta motivointiin, vaan myös onnistumiseen ja epäonnistumiseen. Kun kannustamiseen liittyy onnistuminen, keskittyen positiiviseen, provokaatiossa on usein läsnä epäonnistumisen tunne. Provosoinnin taustalla oleva viesti tulkitaan usein niin, ettei asiaa ole onnistuttu tekemään niin hyvin kuin pitäisi. Provosoitavalta odotetaan enemmän kuin hän antaa sillä hetkellä, hän on tuntunut osaavan asian joskus paremmin tai hän ei yritä tarpeeksi. Hän ei joka tapauksessa onnistu.

Opettajan mielessä on oltava oppilaan paras, hänen menestyksensä. Toiminnassaan menestynyt oppilas on motivoitunut ja tuntee iloa saavutuksistaan. Opettajalta saatu kannustus ja positiivinen palaute ovat todella tärkeitä linkkejä tässä ketjussa. Olleessaan realistista ja oikeasti ansaittuja, kannustavat sanat voivat vain vahvistaa tätä ketjua edelleen. Mielipahalla voi myös olla osa tässä ketjussa hyvässä tai pahassa. Positiivisessa tai joskus negatiivisessa hengessä sanottu loukkaukset ja nimittelyt voivoivat vahvistaa motivoimiseksi tarkoitettua yllytyssanomaa. Provokatiiviset sanat voivat luoda oppilaaseen kilpailuhenkeä, kamppaluhalua itsensä voittamiseksi. Provokaatio avulla opettaja voi nostattaa tunnilla adrenaliini- ja energiatasoa, jolloin yllytys toimii oppilaisiin kuin punainen kangas toimii härkään ennen taisteluhetkeä. Vihastumisen tunnetta voidaan siis käyttää keinona parempien tulosten aikaansaamiseksi, mutta sanat voivat pahimmillan myös loukata vastaanottajaansa syvästi, jolloin motivaation ketju voi katketa. Kun provokaatio yhdistetään kannustukseen, käytetään herkkätunteisesti ja kohde hyvin valikoiden, siitä saadaan tehokas työväline, jonka parasta antia voi olla omat tekemisensä rajat ylittäneen oppilaan riemuntunne, jota kukaan ei voi kieltää.

Lähteet

Uusikylä, Kari 2006. Hyvä, paha opettaja.
Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Digitaaliset lähteet

Jukka Korpela: Pienehkö sivistyssanakirja:
<<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/siv/index.html>>
hakulomakke t > yksinkertainen hakulomake >
hae sana > provokaatio (Luettu 27.11.2009)

Suulliset lähteet

Turun AMK:n Taideakatemia 3. vsk:n

tanssinopettajaopiskelijoiden haastattelu
19.11.2009.

Turun AMK:n Taideakatemia 1. vsk:n
tanssinopettajaopiskelijoiden haastattelu
17.11.2009.

Turun AMK:n Taideakatemia tanssinopettajan
Heidi Alppirinteen haastattelu 11.12.2009.

Turun AMK:n Taideakatemia opettajan Minna
Karesluodon haastattelu 3.12.2009.

5. Opettamisen motivaatio ja kaksoisammattilaisuus

Senni Hakkarainen, Laila Luukkonen, Carita Lähteenmäki, Shirin Nazimov, Liisa Oikkonen, Miia Pikkala, Laura Röntynen, Samuli Takkula

Valitsimme aiheeksemme opettamisen motivaation ja kaksoisammattilaisuuden. Kiinnostuimme opettajan työn motivaatiosta pohtien asiaa niin työssäkäyvien opettajien kuin opettajaopiskelijoiden kannalta. Kuitenkin halusimme saada tietoa myös opettajan ja taiteilijuuden työn yhdistämisestä ja kokosimme artikkelin näiden kahden pääteeman ympärille.

Motivaatiosta

”Motivaatiosta voidaan puhua silloin, kun pohditaan, mihin toimintaan ihmiset ryhtyvät, kuinka innokkaasti he toimivat ja mitkä seikat tuottavat heille tyydytystä”

On tärkeää, että opettaja ymmärtää, mitkä seikat ohjaavat ja pitävät yllä ihmisen toimintaa tiettyihin tavoitteisiin pyrittäessä. (Kuusinen, 1991, 192)

Miten motivaatio ilmenee?

Motivaatio ilmenee siinä, kuinka vireästi ja minkä suuntaisesti yksilö toimii. Motivaatio näkyy ihmisen valinnoissa. Myös tekemisen kestolla, ts. pysyvyydellä, voidaan havainnoida motivaatiota. Mitä kauemman aikaa ihminen on valmis tekemään jotain asiaa ja ylittämään suuriakin vastoinkäymisiä, sitä suuremman voi motivaation sanoa olevan. Sisäinen motivaatio on erityisen tärkeää käsitteellisen oppimisen yhteydessä. Ihmisen ollessa motivoitunut, hänen aktiivisuutensa nousee. (Kuusinen, 1991, 218.)

Moderni motivaatiokäsitys

Modernien motivaatiokäsitysten mukaan minän käsite on noussut keskeiseksi motivaatiota tarkasteltaessa. Teorian mukaan ihminen tuottaa itse oman motivaationsa. Motivaatiotutkimuksessa huomio on kääntynyt yksilön motivoinnista motivoitumisen kannalta optimaalisen oppimisympäristön tutkimiseen. Opetuksessa pitäisi siis keskittyä enemmän sellaisen ympäristön luomiseen, jossa oppilaalle syntyisi optimaalinen ympäristö oppimiseen. (Kansanen&Uusikylä, 2000, 26-27.)

Sisäinen ja ulkoinen motivaatio

Oppimismotivaation järjestelyssä tutkijat ovat pitäneet hyödyllisenä jakoa ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon. Sisäinen motivaatio on pitkään määritelty käyttäytymisenä, joka tapahtuu ilman erillistä palkkiota. Ulkoinen motivaatio on nähty sisäisen motivaation vastakohtana. Ulkoisessa motivaatiossa motivaation lähteenä ovat erilaiset palkkiot ja rangaistusten välttäminen. Sisäisesti motivoitunut käyttäytyminen tapahtuu siitä riemusta ja tyydytyksestä, jota toiminta itsessään tuottaa. Ulkoisen motivaation avulla oppiminen olisi helpommin saavutettavissa siten, että oppimista suunniteltaisiin oppilaan kanssa yhdessä, jolloin oppilas pystyisi sisäistämään tavoitteet osaksi minuuttaan. Tällöin ulkoinen motivaatio olisi mahdollisimman lähellä sisäistä motivaatiota. Modernin motivaatiokäsityksen mukaan motivaatiota sinänsä ei voida opettaa. Toisaalta voidaan pyrkiä tarjoamaan mahdollisimman suotuisat olosuhteet motivaation syntymiseen. (Kansanen&Uusikylä, 2000, 27-36.)

Motivaation vaikuttamisesta

Motivaatioon on usein pyritty vaikuttamaan ulkoisten palkkioiden ja rangaistusten avulla. Koulussa arviointiin perustuvan oppimisen ja työelämässä palkkaan sidotun suoriutumisen vaikutuksesta motivaatioon on olemassa sekä myönteisiä että kielteisiä tuloksia. On havaittu, että ihmisille on tärkeämpää kokea työssään tyytyväisyyttä ja itsenäisyyttä, kuin saada lisää palkkaa. (Kuusinen, 1991, 220.)

Sisäisen motivaation teoria nostaa esille seuraavat tekijät pyrittäessä lisäämään sisäisesti motivoitunutta käyttäytymistä:

itsemääräämistunteen säilyminen
vaatimusten ja taitojen tasapaino
yksilön ristiriitaisten tunteiden tunnistaminen ja
analysoiminen auttaa voittamaan muutokseen ja
oppimiseen ja itsemääräytymiseen liittyviä uhkia
(Kuusinen, 1991, 220-221.)

Yksilön suoriutumisen kannalta on edullista, että hän pystyy kokemaan omien ponnistelujensa voivan johtaa myönteiseen lopputulokseen. Koska oppimiseen liittyy aina muutos, voi ihminen tiedostetusti/tiedostamattaan vastustaa tätä muutosta. Liian kontrolloivilla ja suoraan yksilöön vaikuttamaan pyrkivillä otteilla saatetaan joutua tilanteeseen, jossa yksilö kokee

itsemääräämisoikeutensa olevan uhattuna, jolloin hän ei halua muutosta ja oppia uutta. Olisi siis tärkeää luoda ilmapiiri, jossa oppija voisi kokea, että hän itse haluaa muutosta/uuden oppimista. (Kuusinen, 1991, 220.)

Sisäistä motivaatiota tutkittaessa on huomattu, että ulkoisilla palkkioilla voi olla jopa negatiivisia vaikutuksia motivaatioon. Jos toiminta on alun perin ollut sisäisesti motivoitunutta, mutta sitä aletaan palkita, on mahdollista, että sisäinen motivaatio muuttuukin ulkoisesti ohjautuvaksi. Yksilön omasta tekemisestään kokema mielihyvä saattaa heikentyä ja tekeminen muuttuukin ulkoisesta kontrollista riippuvaksi. Tällaisia tuloksia on saatu mm. urheilua tutkittaessa. (Kuusinen, 1991, 220.)

Mielestäni tätä problematiikkaa olisi hyvä pohtia myös taiteen kentällä. Musiikin ja tanssin harrastajilla, opiskelijoilla ja ammattilaisilla on usein vahva sisäinen motivaatio tekemiseensä. Kannattaisi varmasti pysähtyä miettimään, onko kulttuurielämämme sekä koulutusjärjestelmämme osaltaan kehittämässä ja tukemassa sisäisen motivaation säilymistä. Ruokkivatko erilaiset kilpailutilanteet ja niiden arvostelu oikealla tavalla sisäistä motivaatiota? Itselleni on ainakin tuttu lause monista opiskelutovereideni kanssa käymistä keskusteluista: ”Piti alkaa taas miettimään, miksi tätä touhua oikein oikeasti tekee”.

Tutkimme motivaatiota ja kaksoisammattilaisuutta haastattelujen ja kyselyiden kautta kohdistuen tutkimuksemme opettajiin ja opettajaopiskelijoihin. Seuraavaksi kerromme saatuja tuloksia.

Opettajien haastattelut

Haastattelimme yhtä tanssialan ja yhtä musiikkialan opettajaa. Molemmat työskentelevät Taideakatemiassa. Kysymykset koskivat ammatinvalinnan syitä, sekä motivaatiota opettamiseen.

Opettajuus oli molemmille haastatelluille tietoinen valinta. Tanssinopettajalle opettajuus oli lapsuuden haave, ja oma tanssiala löytyi vasta myöhemmin, kun taas musiikin alan opettajalle musiikki oli ensin tärkeää, ja sitten vasta halu jakaa hankittua tietoa omasta kiinnostuksen kohteesta.

Tanssinopettajalla motivaatiota pitää yllä oma harjoittelu, ja hän totesi opettamisen olevan niin sisäsyntyistä, ettei siihen itsessään tarvitse

motivaatiota. Musiikin alan opettaja nauttii siitä, että jokainen työpäivä on erilainen, ja että saa työskennellä ihmisten eikä pelkästään esineiden kanssa. Molemmille opettajille tärkein motivaation lähde ovat oppilaat: heidän innostuksensa opetettavaan asiaan ja jokaiseen oppilaan yksilöllisyys antavat mielekkyyttä opettamiseen. Molemmat siis kokevat työnsä palkitsevaksi.

Haastateltujen vastauksissa nousi esille, että oppilas voi myös laskea motivaatiota, jos mielenkiintoa opetettavaa asiaa kohtaan ei löydy, tai jos oppilas ja opettaja ovat eri aaltopituuksilla. Muita esiin tulleita motivaatiota laskevia tekijöitä olivat rutiineihin kangistuminen ja työyhteisön taholta tuleva aliarvostus. Tanssinopettajien kohdalla erityinen ongelma ovat pätkätyöt ja säästötoimenpiteet, esimerkiksi opettajan lomauttaminen kesän ajaksi. Kummallakaan haastatellulla opettajalla ei kuitenkaan ole ollut varsinaista yhtä ja suurta motivaatiokriisiä opettamisen suhteen. On ollut vaikeampia aikoja, joihin musiikin alan opettajan mukaan auttaa oman toiminnan lähtökohtien tarkastelu ja toimintatapojen muutos.

Haastatellut kokevat erittäin tärkeänä opettajan oman innostuksen opetettavaan asiaan, sillä se välittyy oppilaalle ja tarttuu häneen. Musiikin alan opettajan mukaan on olennaista, että opettaja saa oppilaansa kokemaan, että opetettavalla asialla on ylipäänsä jotain merkitystä. Tanssinopettaja toteaa, että jos opettaja kokee työnsä vastenmielisenä eikä kykene innostamaan opetukseen, on opettajalla moraalisen pohdinnan paikka.

Tanssinopiskelijoiden ja musiikinopiskelijoiden haastattelut

Haastattelimme kahta tanssinopettajaopiskelijaa, yksi opiskelija tanssinopettajakoulutuksen 1. vuosikurssilta ja toinen 3. vuosikurssilta. Kysyimme heiltä seuraavat kysymykset:

Miksi opiskelet opettajaksi?

Mitä muita vaihtoehtoja pohdit?

Oletko harkinnut vakavasti alan vaihtoa opiskeluaikanaasi?

Mitä olet suunnitellut tekeväsi valmistumisesi jälkeen?

Mitä toivot saavasi opettajan työstä?

Millaisia kokemuksia sinulla on opettamisesta? (positiivisia ja negatiivisia)

Ensimmäisen kysymyksen vastaukset olivat selkeästi eriävät: 1. vuosikurssin opiskelija oli varma haluavansa opettajaksi, jotta ”ei olis pelkästään tanssija, vaan tietäis kaiken siihen liittyvän”.

3. vuosikurssin opiskelija ajautui koulutukseen sattumalta (tanssiala kiinnosti), mutta on koulutuksen aikana alkanut kiinnostumaan opettajan työstä ja myös oppinut arvostamaan sitä. Molemmat olivat harkinneet muita vaihtoehtoja pohtiessaan tulevaa opiskelupaikkaa: 3. vsk:n opiskelija oli miettinyt muita ihmisläheisiä ammatteja kuten kättilön ammattia ja 1. vsk:n opiskelija muita taidealoja kuten kuvataide. Mitään muita ns. kehollisia aloja kuin tanssi kumpikaan ei ollut miettinyt.

Kumpikaan opiskelijoista ei ole myöskään ajatellut alan vaihtoa vakavasti opintojen aikana. Molemmilla on alaa

ja opettajuutta kohtaan silti epäilyksiä: 1. vsk:n opiskelija pohtii kehon kestävyyttä vaativassa ammatissa ja 3. vsk:n opiskelija epävarmuuttaan ja kokemattomuuttaan opettajuuttaan kohtaan. Valmistumisen jälkeen molemmat ovat miettineet jatko-opintoja samalla alalla, mutta 3. vsk:n opiskelija haluaa myös löytää opettajan töitä, kun taas 1. vsk:n opiskelija ei usko haluavansa heti opettaa valmistuttuaan. Tämä voi mielestäni johtua vuosikurssierosta: 3. vsk:n opiskelija on oppinut koulutuksen aikana opettamisesta ja innostunut siitä, mutta 1. vsk:n opiskelija ei ehkä vielä usko omaan opettajuuteensa näin opintojen alkutaipaleella.

Kysyttäessä ”Mitä toivot saavasi opettajan työstä?” näkyy vastauksissa myös selkeästi 1. ja 3. vsk:n ero. 1. vsk:n opiskelija haluaa olla kaikkietävä, jotta voi opettaa kaiken oikein ja tuoda hyvää mieltä oppilailleen. 3. vsk:n opiskelija toivoo ammatilta haasteita ja hänellä on halu tehdä tanssialalla monipuolisesti töitä, jotta hän voi ammentaa näistä kokemuksista opetukseensa uutta. Hän toivoo myös, että oppilaat nauttivat hänen tunneistaan. Mielestäni tästä näkee, että opintojen aikana ajatusmaailma opettamista kohtaan syvenee. Opettaminen ei ole pelkästään oikein opettamista ja hyvän mielen tuottamista,

vaan mukaan on tullut laajempi näkökulma eli muun muassa opettamisen motivaatio pidemmällä aikavälillä: ”Toivon, että usko omaan itseen ja opettajuuteen säilyy arjen keskellä, en halua rutinoitua tai katkeroitua opettamiseen” (3. vuosikurssin opiskelija).

Viimeiseen kysymykseen opetuskokemuksista saimme oikeastaan vastauksen vain 3. vsk:n opiskelijalta, koska 1. vsk:n opiskelijalla ei ollut minkäänlaista opetuskokemusta. 3. vsk:n opiskelija oli suorittanut opinnoissaan lastentanssin opetusharjoitteluan ja lisäksi hän oli opettanut tanssikesäleirillä 10-11 –vuotiaita ja balettia vuoden ajan 7-9 –vuotiaille. Positiivisiksi kokemuksiksi hän luetteli sen, että saa oppilaille asioita perille ja näkee, että he ovat oppineet jotain. Myös oppilaiden ilo ja innostus oli positiivista kuten myös opettamista helpottavat motivoituneet oppilaat. Negatiivisia kokemuksia olivat lasten suorat kommentit ja pelko tilanteen hallinnan menetyksestä (oli myös tapahtunut). Opiskelija koki myös, että oman tiedon ja taitojen siirtäminen on vielä haastavaa. Positiivisista kokemuksista opiskelija koki saaneensa motivaatiota opettamiseen.

Haastattelimme tanssinopettajopiskelijoiden lisäksi kahta musiikkipedagogiopiskelijaa ja kysimme heiltä samat kysymykset kuin tanssinopettajaopiskelijoilta. Haastattelimme

kahta musiikkipedagogiopiskelijää Turun musiikkiakatemiasta. Kummankaan soitin ei ole orkesterisoitin, joten opettajaksi opiskelemisen tärkeä syy on molemmilla työllistyminen. Opettajuus on haastateltujen mielestä toki myös hauskaa ja olennainen osa omaa soittamista. Kumpikaan haastatelluista ei pohtinut muita vaihtoehtoja hakiessaan musiikkipedagogiopiskelijoiksi, eikä ole myöskään harkinnut alan vaihtoa.

Valmistumisen jälkeen molemmat pohtivat työelämään astumisen vaihtoehtoa. Tosin toinen

haastatelluista toteaa, ettei välttämättä valmistu Turusta ollenkaan, vaan hakee jo ennen valmistumistaan muualle opiskelemaan samaa alaa.

Kummatkin haastatelluista toivovat, että opettajina he kykenisivät motivoimaan

oppilaitaan opetettavaan aineeseen, sekä nähdä oppilaissa innostusta ja kiinnostusta. Haastateltujen hyvät kokemukset opettamisesta ovatkin olleet niitä, kun oppilas on harjoitellut ja oppii hyvin, ja kun itse osaa selittää jonkun asian niin hyvin, että oppilas ymmärtää. Vastaavasti huonot kokemukset ovat olleet niitä, kun oppilas ei omistaudu asialleen riittävästi ja laiminlyö harjoittelun.

Kaikista haastatelluista opiskelijoista huomaa heidän jokaisen motivaation opiskella hyväksi opettajaksi, vaikka kaikilla se ei ole ollut ns. kutsumusammatti. Kaikki uskovat myös saavansa opettamisesta paljon omaan taiteilijuuteensa ja tuntuu, että kaikilla on jonkinlaista halua olla oman alansa kaikkiosaava ammattilainen.

Esiintyvien opettajien haastattelu

Haastattelimme yhtä tanssialan ja yhtä musiikkialan opettajaa, jotka opettamisen lisäksi työskentelevät myös esiintyvinä taiteilijoina. Musiikkialan haastateltava opettaa ammattiopiskelijoita, kun taas tanssialan haastateltava harrastajia. Kysymykset koskivat opettajuuden ja esiintyjyyden yhdistämisen etuja ja vaikeuksia, sekä sitä, kumpaa haastateltavat pitivät itselleen tärkeämpänä.

Molemmat haastateltavat pitivät opettamisen

ja esiintymisen yhdistämistä mahdollisena. Musiikkialan haastateltavan mukaan nämä kaksi asiaa linkittyvät tiivisti toisiinsa, ja kyseessä on saman asian kaksi eri puolta. Tanssialan haastateltava sanoi tanssinopettamisen ja tanssijuuden tukevan toisiaan puolin ja toisin. Opettaessa saa antaa muille, tanssijana taas on lupa keskittyä itseensä. Molemmat haastateltavat myönsivät kuitenkin, että opettamisen ja esiintymisen yhdistäminen vaatii aikataulutusta. Kun näihin kahteen lisää vielä perhe-elämän, on musiikkialan haastateltavan mukaan varottava vuorokaudessa olevien tuntien ylikuormittamista.

Kumpikaan haastateltavista ei pystynyt suoralta kädeltä sanomaan kumpaa, esiintyvän taiteilijan vai opettajan ammattia, pitivät itselleen tärkeämpänä. Tanssialan haastateltava sanoi kuitenkin tanssijuuden menevän tällä hetkellä hiukan opettajuuden edelle, sillä ”kello yksinkertaisesti rientää”. Tällä haastateltava tarkoitti sitä, miten tanssijana työskentely on sidoksissa myös esiintyjän ikään: nelikymppisenä on selkeästi haastavampaa aloittaa tanssijan työt kuin parikymppisenä. Musiikkialan haastateltava sanoi opettavansa joka tapauksessa, vaikka hänellä olisikin mahdollisuus elättää

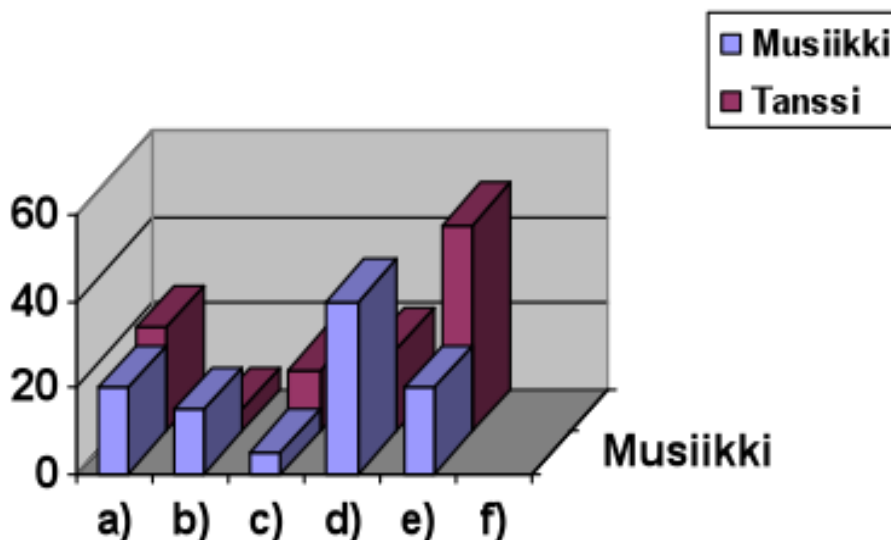
itsensä vain esiintyjänä, sillä hän on aina halunnut myös opettaa. Molemmat kokivat opettajuuden ja esiintyjyyden antavan toisilleen paljon. Musiikkialan haastateltava sanoi saavansa esiintymisestä voimaa ja energiaa opettamiseen, ja oppilaille opetetut asiat heijastuvat myös vahvasti omaan soittoon. Tanssialan haastateltava sanoi olevansa kiitollinen siitä, että hänellä on mahdollisuus tehdä molempia töitä.

Tanssinopettajaopiskelijoille ja musiikkipedagogiikan opiskelijoille tehty kysely

Teimme kyselyn, jonka kysymykset koskivat taiteilijaopiskelijoiden syitä opettajaopintoihin ja heidän suunnitelmiaan valmistumisen jälkeen. Kyselyyn vastasi Turun ammattikorkeakoulusta 41 musiikki- ja tanssipedagogiikan ammattiopiskelijaa, jotka olivat iältään 19-28vuotiaita. Vastanneista 36 oli naisia ja viisi oli miehiä. Tanssipedagogiopiskelijoista kyselyitä jaettiin vain ensimmäisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoille, kyselyyn vastanneet musiikkipedagogiopiskelijat sen sijaan olivat 1.-5. vuosikurssin opiskelijoita.

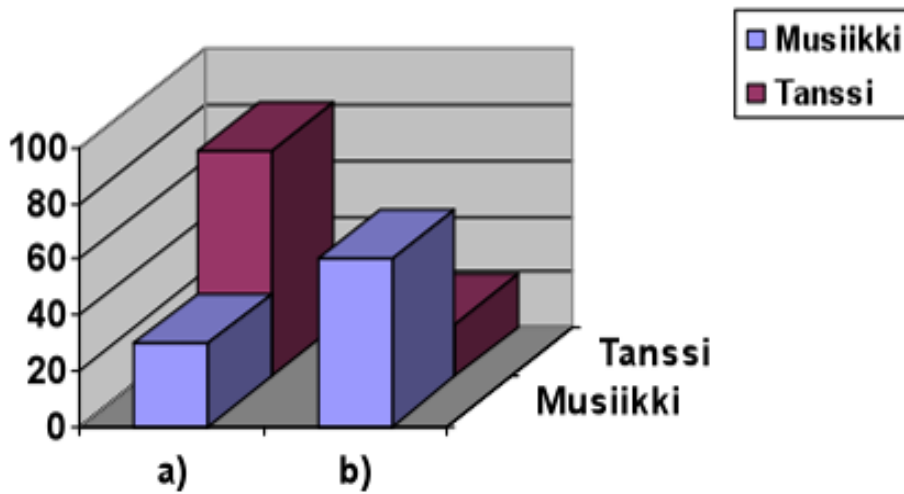
1. Miksi opiskelet opettajaksi?

- kutsumusammatti
- en päässyt muualle / ajaudu in ”vahingossa”
- varmempi työllistyminen kuin taiteilijana
- tuntui parhaimmalta vaihtoehdolta sillä hetkellä
- haluan olla mahdollisimman monipuolinen alan ammattilainen

2. Oletko harkinnut alan vaihtoa vakavasti?

- c) en
- d) kyllä

Vastauksista päätellen Turun ammattikorkeakoulun musiikki- ja tanssipedagogiopiskelijoista vain pieni osa on ajautunut opiskelemaan alansa opettajaksi vain siksi, ettei päässyt muualle (n. 10 % vastanneista) tai siksi, ettei todennäköisesti työllistyisi pelkkänä taiteilijana (n. 10 % vastanneista). Sen sijaan suurin syy opettajaopintoihin on halu olla mahdollisimman monipuolinen alan ammattilainen (n. 34 %

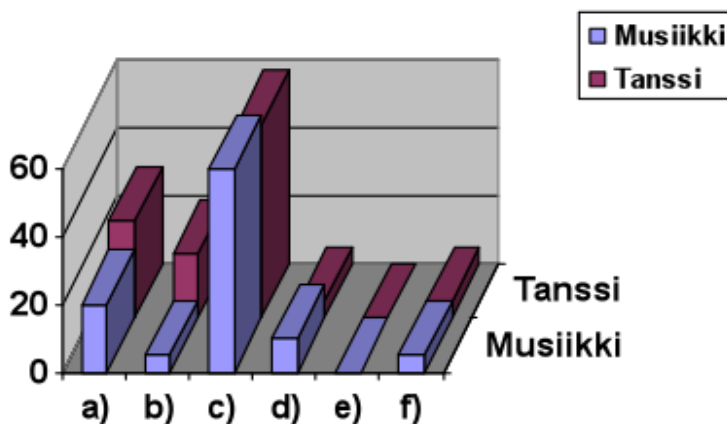
vastanneista). Monelle opettajan ammatti on jopa kutsumusammatti (n. 22 % vastanneista). Vastauksien positiivisuudesta huolimatta lähes puolet vastanneista (n. 44 %) on joskus harkinnut vakavasti alan vaihtoa.

Valmistumisen jälkeen suurin osa aikoo jatkaa opintoja samalla alalla (n. 59 % yli puolet vastanneista). Moni suunnittelee myös siirtymistä työelämään opettajana (n. 24 % vastanneista) ja taiteilijana (n. 12 % vastanneista). Vain muutama on aikeissa vaihtaa alaa (n. 7 % vastanneista).

Merkittävin musiikki- ja tanssipedagogiopiskelijöiden vastauksien välinen ero oli se, että musiikin alan opiskelijat ovat harkinneet alan vaihtoa selvästi enemmän kuin tanssin alan opiskelijat. Musiikkipedagogiopiskelijoista jopa 70 % on harkinnut joskus vakavasti alan vaihtoa, kun taas tanssipedagogiopiskelijoista vakavasti alan vaihtoa on harkinnut vain 19 %.

3. Valmistumisen jälkeen aion:

- a) siirtyä työelämään opettajana
- b) siirtyä työelämään taiteilijana
- c) jatkaa opintoja samalla alalla
- d) vaihtaa alaa
- e) nauttia työttömyyskorvauksesta
- f) en tiedä

Lähteet:

Kuusinen, Jorma (toim). 1991. Kasvatuspsykologia. WSOY Juva.
 Kansanen, Pertti & Uusikylä, Kari (toim). 2000. Luovuutta, motivaatiota, tunteita – Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. PS-Kustannus Jyväskylä.

6. Elämäkokemuksista opettajuuteen

Heidi Aalto, Anni Hirvonen, Emilia Jyrkkänen, Anna Kelhu, Martta Valkeus

Aiheemme Elämäkokemuksista opettajuuteen käsittelee mennyttä ja tulevaa – sitä, millaiseksi menneet kokemuksemme ovat meitä muokanneet ja millaisiksi opettajiksi voimme kokemuksiemme kautta tulevaisuudessa tulla. Kirjoitelmissamme keskitymme kysymyksiin minuudesta, pohdimme identiteetin rakentumista, kodin ja koulun roolia kasvatuksessa, ja käymme läpi käytännön kokemuksia opetustilanteista, joissa olemme itse olleet joko oppilaina tai opettajina. Psykologisen ja käytännöllisen näkökulman lisäksi sijaa saa teoreettinen kysymys: millainen on parhaimmillaan hyvä opettaja? Pohjimmaisena ajatuksena aiheessamme kuultaa retorinen pohdinta, onko täydellistä opettajaa olemassa ja jos on, miten siksi tullaan.

Ajatuksia lapsen lähtökohdista tasapainoiseen koulunkäyntiin

Anna Kelhu

Seison eteisessä ja äiti letittää hiuksiani. Peilistä ihailen uutta koulureppuani ja uusia kenkiäni, niillä kelpaa kouluun tepastella. Haukottelen. Aikaiset herätykset ovat kyllä minulle jo tuttuja mutta tänään minua jännittää erityisen paljon ja sehän vie energiaa, enkä nukkunut hyvin. Isä tuli joskus yön hämärinä tunteina kotiin ja rojahti taas minun huoneeni lattialle viinanhajuisena kuorsaamaan. Sen jälkeen ei uni enää tullut silmään. Harmittaa kun isä ei ole herännyt toivottamaan minulle onnea. On kuitenkin ensimmäinen koulupäiväni.

Koulun pihalla on jo tuttuja kasvoja. Jännitys haihtuu ja leikimme yhdessä kunnes kellot pirisevät. Sain uusia ystäviäkin. Koulussa on kivaa. Luokassa odottavan opettajan ilme kuitenkin tuo takaisin pintaan jo unohtuneen jännityksen. Opettaja kysyy, miksi pidän niin kovaa ääntä. ”Koska kotona en saa pitää mitään ääntä”, ajattelen. Kiltisti hiljennyn kuitenkin harjoittelemaan kaunoaakkosia ja plus-laskuja muiden mukana, vaikka en tehtäviä tarkistettaessa usein viittaakaan.. Mitä jos opettaja suuttuu jos vastaan väärin? Se on hyvin pelottava

ajatus. Opettaja on kuitenkin hirveästi minua isompi ja sillä on kovin matala ääni, vaikka nainen onkin.

Vasta uskonnon tunnilla innostun avautumaan enemmän kun laulamme virsiä. Laulaminen on niin kivaa. Huomaan että jotkut laulujen sanoista rimmaavat toisten mieleeni ilmestyneiden sanojen kanssa ja korvaan niitä omillani. Naurattaa, ja on hauskaa. Mutta nyt se suuttuu, huutaa mulle. En olisi halunnut järkyttää opettajaa. Haluan juosta karkuun, haluan itkeä ja vajota maan alle. Mutta en voi. Jähmetyn paikoilleni ja lopun päivää istun jälki-istunnossa. Pian opettaja jo pyytääkin äitini kouluun neuvottelemaan siitä, pitäisikö minut lähettää tarkkailuluokalle. Äiti ei saata uskoa korviaan – olenhan hyvin kiltti, aina auttamassa pyytämättä ja puolustamassa heikompia.

Minua ei lähetetty tarkkailuluokalle. Mutta 1.luokan opettajani lähetettiin pois, emmekä hänestä enää kuulleet. 2.luokan opettajakseni tuli mukava mies, jonka mielestä jopa virsi-sovituksenikin kuulostivat hyviltä. Hän otti yhteyttä kotiini vain ehdottaakseen minun siirtämistäni musiikkiluokalle, ja sinnehän minä kolmannen kouluvuoteni alussa päädyinkin. Vilkas ja luova mutta herkkä lapsi alkoi vihdoin löytää luontevan paikkansa koulumaailmassa.

Ensimmäiset koulu-kokemukseni olivat kuitenkin jo tehneet tehtävänsä ja kyseenalaistin herkästi opettajien käskyt ja neuvot. Kotini levottomuuden kärjistymisen varhaisteinivuosien aikaan toi käytökseeni lisää kapinallisuutta, jota purettiin kavereiden kanssa kahvilassa biljardia pelaten biologian ja matematiikan tuntien aikana. Harva aikuinen tuntui luottamuksen arvoiselta, eikä kukaan koskaan antanut uskottavaa syytä, miksi kyselemättä kulkea nyökyttelevien massojen mukana. Varhaiset kokemukseni itsetunnon pirstoutumisesta rikkonaisten aikuisten lähipiirissä toistuiivat yläasteella ja vielä lukiossakin opettajien epäluottamuslauseiden muodossa kun motivaatio osallistua opetukseen kärsi hetki toisensa jälkeen matalasuhdanteesta. Vasta itselähtöinen katsahdus lukion jälkeisiin tulevaisuudennäkymiin sai minut tarttumaan kielioppikirjoihin ja opettelemaan kaavat ja koukerot, sekä lopulta valmistumaan ylioppilaaksi hyvin arvosanoin.

Kari Uusikylä kirjoittaa oivaltavasti opettajan ja koulun roolista lapsen ja nuoren itsetunnon rakentumisessa teoksessaan Hyvä, paha opettaja. Uusikylä nostaa pääteemakseen opettajan

perimmäisen tarkoituksen monipuolisena ja reiluna yksilönä, jonka työtehtäviin kuuluu tiedon jakaminen, kasvattaminen, lämpimien humanisten arvojen käsitteellistäminen, kärsivällisen suvaitsevaisuuden harjoittaminen ja turvallisen ympäristön luominen. Hän korostaa opettajan mahdollisuuksia vaikuttaa oppilaiden itsetuntoon, opiskelumotivaatioon ja näin koko tulevaisuuden muokkautumiseen, sekä hyvässä että pahassa. Daniel Golemanin Emotional I.Q.(1995)- teokseen viitaten Uusikylä muistuttaa jo pitkään tiedostetusta mutta liian usein unohdetusta opettajan tärkeimmästä työkalusta, tunneälystä. Ilman tunneälyä ei kukaan kasvattaja voi toimia varttuvalle nuorelle esimerkillisenä aikuisena, eikä ilman sitä pitäisi kenenkään opettajaksi ryhtyä. Empatiakyvyn osoittaminen, luovan ideoinnin mahdollistaminen ja sosiaalisen intelligenssin muodostaminen ovat sekä kodin että koulun tuotavissa identiteettiään rakentavan nuoren ulottuville. Erityisesti tapauksissa, joissa koti ei osallistu tunnollisesti kasvatustyöhön, pitäisi opettajan tarkkasilmäisenä osata nämä ehjän identiteetin rakennuspalikat tarjota.

Päällimmäiseksi kysymykseksi Uusikylän ajatuksia ja omia kokemuksiani pohtiessani nouseekin, kuinka opettajaksi pyrkivän mielenlaatua ja henkisiä ominaisuuksia

tulisi testata ennen opiskelijavalintoja? Onko jo valituilla opiskelevilla kandidaateilla riittävästi humaania näkökulmaa opintoihinsa, toisin sanoen rakennetaanko opettajaksi valmistuville laaja-alaista ymmärrystä erilaisia sosiaalisia ja psykologisia tilanteita varten? Mielestäni ehdottoman tärkeää olisi oikeiden, lämpimiä arvoja sisältävien valintakriteerien lisäksi sisällyttää opettajiksi valmistuvien opintoihin aineesta ja opintoasteesta riippumatta syventäviä psykologian opintoja

Erään Uusikylän haastattelun entisen koulunpenkkiläisen muistoja (Uusikylä 2006, 70.):
Olin lukiossa paljon poissa, henkinen ja fyysinen

terveys kuralla, sukulaissuhteet ja perhe-elämä hyvin ongelmallista, elämä kaikinensa tuntui hyvin vaikealta. Oli kokeiden palautustunti ja minun vuoroni hakea koe. Kun tulin häpeillen sitä noutamaan, opettaja kuiskasi minulle: "Älä anna periksi. Minä uskon sinuun." En unohda sitä koskaan.

Monelle koululaiselle opettaja saattaa olla se ainoa toivoa ja uskoa luova elämän ihminen. Sitä valtaa ja oikeutta täytyy kunnioittaa ja vaalia, ja oikein menetelmin käyttä. Se on kunnian asia, se.

Merkityksellinen ensimmäinen opettaja

Emilia Jyrkkänen

Metti-Maaria Kokkonen tutkii pro gradu-työssään tulevien opettajien koulumuistoja. Hänen tutkimuksistaan käy ilmi, että lapselle merkityksellisellä opettajalla on mahdollisuus vaikuttaa lapsen koulumenestyksen lisäksi myös lapsen sosiaaliseen kasvuun ja itsetuntoon. Yli puolet

kaikista muistoista liittyi jollain tavalla opettajaan. Parhaissa koulumuistoissa kuvattiin monesti opettajaa taitavana opettajana tai oppilaalle merkittävänä persoonana. (Kokkonen 1998.)

Vanhemmat ovat ensisijaisesti merkityksellisiä henkilöitä lapsen

elämässä, mutta seuraavalla sijalla ovat useimmiten kaverit ja opettaja. Uskoisin, että ensimmäisellä opettajalla on erityisen suuri merkitys, koska hän on lapsen ensimmäisiä aikuiskontakteja omien vanhempien jälkeen.

Miksi opettaja siis on näin tärkeä henkilö lapsen elämässä? Syitä saattaa olla nykypäivän uudistuvat perherakenteet yksinhuoltajineen ja uudisperheineen. Vanhemmilla ei myöskään työuran ohella ole välttämättä niin paljon kontaktia lapseensa.

Hyvä opettaja luo toiminnallaan luokkaan ilmapiirin, jolla on tärkeä merkitys oppilaan minäkäsityksen kehitykselle. Parhaiten oppilaan itseluottamusta

edistää tutkimusten mukaan luokkailmapiiri, jossa oppilaita huomioidaan yksilöinä ja heidän mielipiteitään kunnioitetaan ja jossa opettaja on innostava ja rohkaiseva (Kokkonen 1998).

Tätä tukee myös Katja Könkään haastattelu (6.12.2009), jossa hän kertoo ensimmäisestä tanssinopettajastaan Iris Kanervasta. Könгäs kertoo Kanervan olevan hänen idolinsa ja selkeästi merkityksellisin hänen opettajistaan. Könгäs taas on minun ensimmäinen tanssinopettajani ja idolini ja olikin mielenkiintoista pohtia, mitkä opit siirtyvät opettajalta oppilaalle aina eteenpäin.

Könгäs kuvailee Kanervaa avoimeksi ja positiiviseksi opettajaksi ja hänen tunneilla kaikki saivat olla yksilöllisiä. Myös Könкäällä on aina ollut periaatteena, että kaikki saavat tanssia. Hän kertoo painottavansa oman liikepersoonan löytämistä ja luovuutta tanssitekniikan hiomisen ohella. Kanervalla oli Könкään mielestä myös viisas tapa antaa palautetta nuorille tanssijoille, joiden kehonkuva ja itsetunto ovat melkoisessa myllerryksessä. Kanerva oli myös luova henkilö, joten kaikki ei ollut aina ihan selkeää. Tällainen muistikuva minulla on myös Könкäästä - iloinen sekamelska. (Könгäs, haastattelu, 6.12.2009.)

Könгäs näkee erittäin tärkeänä muiden opettajien tuomat vaikutteet ja sanoo, että opettajan pitäisi käydä mahdollisimman paljon myös itse tanssitunneilla saamassa vaikutteita ja sillä tavoin uudistaa itseään. Vaikutteita omilta opettajiltaan Könгäs on ottanut omaan opettajantyöhönsä sekä tietoisesti että tiedostamatta. Kanervan tanssitunneilla oli hyvin tärkeänä tanssin luova puoli, josta Könгäs sanoo myös oman tyylinsä kumpuavan. Myös tuntikäyttäytymissääntöjä Könгäs on omaksunut sekä Kanervalta että muilta opettajiltaan. Nämä säännöt ovat myös minulle tuttuja - hiukset kiinni, asianmukainen vaatetus, kelloa ei saa vilkuilla eikä tuolilla istua - ja pidän niistä kiinni myös itse opettaessani. (Könгäs, haastattelu, 6.12.2009.)

Toimintatavat, arvot ja tyyli siirtyvät siis merkittävältä opettajalta eteenpäin. Ehkä jonakin päivänä joku minun oppilaistani on tanssinopettaja ja vaalii myös samoja periaatteita ja arvoja.

Opettamiskokemukset

Heidi Aalto

En ole aiemmin kokenut opettamista haasteelliseksi. Totesin vain: "Kunhan tiedän ja osaan soittamisesta paljon, niin homma on hanskassa." Hienoa. Vaivatonta. Yksinkertaista. Tietämättömyydessä on totisesti hyvä elää. Kunnes karu totuus tulee tervehtimään kylmällä kädellä.

Opetellaan opettamaan. Sitähän se on, enemmän tai vähemmän. Tähän ajatukseen myös itse olen havahtunut; että siinä missä olet opettaja, olet myös oppija. Jatkovasti tulee tilanteita, joihin tulee sopeutua ja yrittää löytää sopivia toimintamalleja jo opitusta/koetusta. Minulle nämä kokemukset ovat jääneet hyvin harvalukuisiksi, joten ongelmanratkaisu on lähinnä löytynyt selviytymisestä. Turvaudutaanko tällä kertaa lahjontaan vai tartutaanko lujalla otteella viidakkoveitseen ja raivataan tie läpi? Eräs tällaisista tilanteista oli, kun sain oppilaakseni 50-vuotiaan naisen joka oli jo pitkään kärsinyt erinäisistä mielenterveyshäiriöistä. Sairastumisen ja vahvan lääkityksen myötä hän oli vaipunut regressioon (taantumisen). Asioiden ymmärtäminen, oppiminen ja muistaminen olivat hyvin hidasta ja työlästä naiselle. Innokkaana ja kunnianhimoisena en kuitenkaan osannut ymmärtää asiaa, vaan vaadin häneltä samaa kuin muiltakin. Lopun voi varmasti jokainen arvata; nainen ajatteli soiton olevan liian monimutkaista ja hankalaa hänelle, joten hän päätti lopettaa. Mikä on liikaa, mikä liian vähän? Siinä vasta kysymys.

"Kognitiivinen oppipoikamalli -- varsinkin musiikinopiskelijoille varsin tuttu näkemys painottaa oppimisen ja tiedon toiminnallista, situationaalista ja sosiaalistavaa luonnetta. Ajatuksena on, että oppiminen muistuttaa aina vanhanajan mestarin ja oppipojan yhteystyötä. Oppiminen pyritään muokkaamaan autenttiseksi toiminnaksi autenttisissa tilanteissa - näin saavutetaan todellisia tietoja ja taitoja, "ammattikunnan jäsenyys". Näin tiedot kehittyvät, mutta samalla kehitty myös tapa käyttää tietoja (hiljainen tieto). --"(Unkari-Virtanen.)

Mestari- oppipoika? Ehkä mieluummin kisälli-oppipoika. Silloin kun aloitin opettamisen, asetelma oli sama kuin sokea opastaa sokeaa. Tietoa minulla ehkä jo oli mutta soittotaito, perustekniikka, löytyi jostakin konttaamisen ja kompuroinnin välistä. Niinpä en myöskään juuri pystynyt opettamaan keinoja, joilla haluttu asia olisi saatu tuotua esille. Vaikka hyvä opettaminen ja opettajuus on muutakin kuin vahva ammattitietous -ja taitous, ei sen tärkeyttä

tule unohtaa. Muita oppimisteorian mukaisia piirteitä on mm. mallintaminen, ohjaaminen, tukeminen, artikulointi, suullinen ilmaisu Mielenkiinnon herättäminen ja motivoiminen saattavat olla niitä haastavimpia asioita opettamisessa. Mitä tehdä, kun kurtuiset kasvot astuvat luokkaan ja julistavana tiedonantona päästää heti ensimmäisenä ilmoille:” EVVK.” Tai minkälaista olisi työskennellä sellaisen oppilaan kanssa, joka tuntuu syntyneen soittimesta. Ja sitten vielä kaikkea siltä väliltä.

Puhetta kokemuksista ja vallasta

Martta Valkeus

Suomalaiset eivät puhu. He kärsivät yksin hiljaisuudessa ja kantavat ongelmien, pettymysten, traumojen ja väärin kohdelluksi tulemisen kokemusten raskasta taakkaa aina hautaan asti ehkä koskaan ymmärtämättä että pelkästään puhuminen, traumojen käsitteleminen ja huonoista kokemuksista avautuminen saattaisi keventää taakkaa merkittävästi. Pahimmassa tapauksessa sisimpään säilytyt negatiiviset kokemukset vaikuttavat suuresti oman persoonan, ajattelun ja arvojen kehitykseen ja on hyvin todennäköistä että niistä katkeroitunut ihminen säilyttää turhaa taakkaansa myös muiden, vaikutusvaltansa alla olevien ihmisten selkään.

Opettaja-oppilassuhde on hyvä esimerkki ihmisten välisestä kanssakäymisestä jossa yleensä vanhemmalla ja kokeneemmalla opettajalla on suuri vaikutusvalta tietoa, taitoa, tietä ja paikkaansa maailmassa etsivään oppilaaseensa. Varsinkin musiikinopetuksessa, jossa opetus tapahtuu suurimmaksi osaksi kahden kesken opettajan ja oppilaan välillä, opettajan merkitys ja vaikutus sekä ohjaajana, persoonana että ammatillisena esikuvana saattaa olla oppilaalleen erittäin suuri. Silloin myös opettajan ns. negatiiviset vaikutukset voivat koitua jopa tuhoisiksi oppilaan henkiselle ja musiikilliselle kehitykselle. Opettajan omaan elämään liittyvät käsittelemättömät huonot kokemukset esim. omalta opiskeluajalta, mahdollinen tyytymättömyys omaan elämäänsä ja uraansa, ylpeys ja jopa kateus voivat vaikuttaa synkästi opettajan asenteisiin ja sumentaa täysin oppilaslähtöisen, oppilaan etua ajavan ja hänen kehitystään pyyteettömästi tukevan opetusmallin. Itseensä tyytymättömällä ja käsittelemättömät ongelmansa ehkä jopa tiedostamattomalla opettajalla terve auktoriteetti muuttuu helposti vääräksi vallankäytöksi ja koko opetusmalli kieroutuu.

Mikäli huonojen kokemusten ja ongelmien käsitteleminen auttaisi ennaltaehkäisevästi, pitäisi kaikkien opettajien ehdottomasti tehdä se, mielellään jo opiskeluvaiheessa ennen kuin uusi pedagogi aloittaa vaikutusvaltaisen työnsä. Pedagogisiin opintoihin voisi liittyä kaikille pakollinen ” Terveen auktoriteetin terapiakurssi”, jossa opettajaksi opiskelevat keskustelisivat avoimesti ehkä jopa psykologin kanssa omista hyvistä, ja varsinkin huonoista kokemuksistaan omalta opiskeluajaltaan ja elämästään. Negatiivisista vaikutuksista ja vallan väärinkäytöstä sekä niihin johtavista syistä puhuttaisiin täysin avoimesti ja opiskelijoita neuvottaisiin terveen auktoriteetin kehittämiseen ja myös oman epätäydellisyytensä myöntämiseen, positiivisessa mielessä. Opettajan on myös kyettävä karistamaan itsestään turha ylpeys ja vallanhalu ja sitouduttava jatkuvaan itsetutkiskeluun ja -arviointiin ammatissaan. Auktoriteetti ei ole niin kovin vakava asia, opettajan vastuu on.

Lähteet:

Kokkonen Metti-Maaria. 1998. Koulu muistoissa – Tulevat opettajat muistelevat kouluaikaansa. Pro gradu, Opettajankoulutuslaitos, Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 30.12.2009 <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/opett/pg/kokkonen/koulumui.html>

Uusikylä, Kari 2006. Hyvä, paha opettaja. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Internet-lähteet:

Unkari-Virtanen, Leena. Musiikinhistorian pedagogiikan kurssi verkossa. <http://www2.siba.fi/muhipedi/oppimiskasityksia.html>

Haastattelu. Köngäs, Katja, tanssitaiteen maisteri. Raasepori, 6.12.2009.

7. Muksumetodit: Tanssin varhaiskasvatuksesta

Anni-Maija Pihlaja

Tanssin varhaiskasvatusta toteutetaan lastentanssitunneilla. Lastentanssitunnit eivät sisällä varsinaista tanssitekniikan opetusta vaan niillä keskitytään fyysisten perustaitojen ja itseilmaisun harjaanuttamiseen. Opetushallituksen tanssitaiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa on määritelty tanssin varhaisiän opintojen tavoitteet. Opetuksen tulee olla leikinomaista ja vahvistaa lapsen itseilmaisun kehittymistä sekä antaa positiivisia kokemuksia tanssimisesta. Lapsen oman luovuuden vahvistaminen, kehontuntemuksen ja oppimisvalmiuksien kehittäminen yhdessä ryhmässä harjoiteltavien sosiaalisten taitojen kanssa muodostavat pohjan tanssin varhaiskasvatukselle. (Opetusministeriö 2005, 21.)

Labanin liikeanalyysiin pohjautuva opetusmetodi

Suomeen vakiintunut lastentanssin opetus on ammentanut pääpiirteensä Labanin liikeanalyysistä. Kehon, dynaamisen energian ja tilan analysointi ovat Labanin liikeanalyysin pohja. Eri muotojen tuottaminen ja tunnistaminen, kehonosien eri suhteiden ymmärtäminen sekä kehotietoisuuden kehittäminen muodostavat yhden opetuksen painopistealueista. Tilan hahmottamisen harjoittelu ja tietoinen käyttö muodostavat toisen opetuksen painopistealueen. Erilaiset liikelaadut ja niiden yhdistelmät muodostavat kolmannen painopistealueen. Labanin määrittelemiä liiketekijöitä käyttämällä ja muuntelemalla voidaan muodostaa kaikki olemassa olevat liikelaadut. Nämä neljä liiketekijää ovat voima, aika, tila ja virtaus. Eri liiketekijöiden harjoittelu muodostaa suuren osan lastentanssitunneilla käytettyjen harjoitteiden sisällöstä. Kun eri liiketekijöitä on harjoiteltu yksitellen ja ne ovat tuttuja oppilaille, voidaan liiketekijöitä ruveta yhdistelemään liikelaaduuksi. Esimerkiksi leijaileva liike on kolmen eri liiketekijän yhdistelmä: kevyen, hitaan ja epäsuoran. (Anttila 1994, 28A – 32A.)

Labanin liikeanalyysin pohjautuva opetusmetodi siis edellyttää opettajalta tietämystä Labanin liikeanalyysin perusteista ja käsitteistä. Lastentanssin opetussuunnitelma rakentuu Labanin liikeanalyysin peruseräille. Opetus lähtee liikkeen

analysoinnista: mitä, miten, missä tilassa, kuinka kauan. Varsinaista tanssitekniikkaa opetusmetodi ei sisällä, vaan liike saa olla omanlaista ja oppilaan ilmaisu omaperäistä aina kunkin tehtävänannon rajoissa.

Raakalautametodi

Isto Turpeisen raakalautamethodissa keskeisenä ajatuksena on tanssin lähteminen liikkeelle tanssijasta itsestään. Turpeisen näkemyksen mukaan jokainen liikkuja on oman elämänsä tanssija ja oppimisen ollessa fyysisistä sen tulisi lähteä oppijasta. Raakalautamethodissa ei ole tärkeää se kuinka nopeasti ja taitavasti liikkeitä opitaan vaan se, että oppiminen alkaa oppilaan omista lähtökohdista. (YLE oppiminen ja tiede 2007, Taito ja Taide 5/8: Rytmi ja syke –tallenne.)

Opettajan rooli on poimia oppilaiden tekemistä liikkeistä joitakin ja nostaa ne esiin. Esille nostetut liikkeet nimetään ja painetaan muistiin myöhempää käyttöä varten. Näin ryhmälle muodostuu vähitellen oma liikesanasto, jota voi hyödyntää esimerkiksi koreografioiden teossa. (YLE oppiminen ja tiede 2007, Taito ja Taide 6/8: Tanssi on asenne –tallenne.)

Raakalautamethodia on käytetty erityisesti poikien opetuksessa, jossa se on todettu toimivaksi ja innostavaksi opetustavaksi. Turpeinen perustelee raakalauta-metodin sopivuutta Michael Gurianin näkemyksellä, että pojille on tyypillistä deduktiivisen päättelytavan eli yleisestä yksityiskohtaiseen etenevän ajatteluprosessin käyttö. Raakalautamethodi etenee samalla tavoin, yleisestä yksityiskohtaiseen, mikä tekee siitä helposti lähestyttävän oppimistavan pojille. (Turpeinen 2008, 10-11.)

Lähteet

Anttila, Eeva 1994. Tanssin aika. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro. 139.

Internet -lähteet:

Turpeinen, Isto 2008. Törmäyksistä virtauksiin – ajatuksia poikien oman elämän tanssista. Julkaisusta Taikaloikka – menetelmiä, kuvauksia ja kokemuksia lasten ja nuorten tanssikasvatuksesta. Vantaa: Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut. [www-lähde] <<http://www.taikalamppu.fi/tiedostot/taikaloikka.pdf.pdf>> (Luettu 13.12.2009).

YLE oppiminen ja tiede 2007. Taito ja Taide 5/8: Rytmi ja syke –tallenne. YLE Teema. [www-lähde] <<http://opettajatv.yle.fi/artikkeli?id=8632>> (Luettu 13.12.2009).

YLE oppiminen ja tiede 2007. Taito ja Taide 6/8: Tanssi on asenne –tallenne. YLE Teema. [www-lähde] <<http://opettajatv.yle.fi/artikkeli?id=8810>> (Luettu 13.12.2009).

Opetusministeriö 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. <http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/taideyl_ops.pdf> (Luettu 13.12.2009).

8. Opettajan merkitys oppilaan musiikilliseen kehitykseen ja kasvuun

Talvi-Maaria Turunen, Pirkko Heikkinen, Timo Turunen, Aapo Korhonen

Kiinnostuminen musiikkiin ja soittamiseen syttyy useimmiten jo lapsuusiässä. Lapsen musiikillisella alkutaipaleella avaintekijöitä ovat kodin ilmapiiri, perhe ja muu sosiaalinen ympäristö. Näiden lisäksi tärkeänä vaikuttajana lapsen musiikilliseen kehitykseen, motivaatioon ja asenteisiin ovat opettajat. Artikkelissamme pohdimme nimenomaan jälkimmäistä: kuinka negatiiviset ja positiiviset kokemukset musiikin- ja soitonopettajista vaikuttavat oppilaaseen, sekä mahdollisesti hänen koko elämänsä musiikilliseen kaareen?

Opettaja asenteiden muokkaajana

Analysoidessaan elämänhistoriaansa hyvin moni kokee tietyn opettajan toiminnan vaikuttaneen ratkaisevasti valintoihinsa –hyvässä ja pahassa. Professori Kari Uusikylä on koennut lukuisia koulumuistoja yksien kansien sisälle teokseensa Hyvä –Paha Opettaja:

“ Olin aina ollut hyvin heikko matematiikassa alasteesta lähtien. Sain yläasteella itselleni todella hyvän opettajan, joka osasi käsitellä minua oikein, rohkaisi ja näki vaivaa opiskelujeni suhteen. Tunnit olivat todella mukavia ja opin hyvin. Loppujen lopuksi sain peruskoulun päättötodistukseen yhdeksän matematiikassa. Luin lukiossa pitkän matematiikan ja opiskelin rakennusinsinööriksi. Opettaja oli mahtava.” (Uusikylä 2007, 89).

Tämä loistava esimerkki kertoo opettajan voimakkaasta vaikutuksesta oppilaan motivaatioon ja jopa uravalintaan. Mielestämme Uusikylän kokoamia esimerkkejä voidaan oivallisesti soveltaa myös musiikinopettajiin ja –opetukseen: opettajan asenne määrittelee pitkälti oppilaan viihtymisen ja mielenkiinnon tason, jotka ovat avaimia myöhempään oppimiseen ja kehitykseen. Kirjassaan *Johdatus musiikin oppimiseen* Kari Ahonen lainaa J.A. Slobodaa kirjoittaessaan: monet aikuiset ovat menettäneet musiikillisen kehityksensä ensimmäisessä vaiheessa aidon musisoimisen ilon, kun he eivät ole saaneet kokea soittotunneillaan tai harjoittelussaan mielihyvää ja nautintoa. Lapsen ensimmäinen opettaja on ratkaisevassa asemassa ilmapiirin luojana (Ahonen 2004, 148).

Pahimmassa skenaariossa vanhemmat siirtävät omassa lapsuudessaan saadut negatiiviset tunteensa jälkikasvuunkin ja näin ollen noidankehä jatkuu, jos sitä katkaisemaan ei tule ulkopuolista positiivista vaikutetta.

Hyvä – paha auktoriteetti

Historiallisesti musiikinopetuksessa on toimittu opettajajohtoisten, usein autoritaaristen periaatteiden mukaisesti. Tilanne, jossa musiikinopettaja seisoo luokan edessä, johtaa, näyttää mallia ja antaa ohjeita, ja jossa oppilaat pelkästään jäljittelevät suoritusta, vastaa perinteistä käsitystä. Autoritaarisesti johdettu työskentely saattaa olla tilapäisesti tehokasta, mutta pitkällä aikavälillä sillä voi olla haitallisia vaikutuksia oppilaiden motivaatioon (Ahonen 2004, 166). Yksilöopetuksessa, jossa edelleen suurelta osin vallitsee ns. mestari-kisälliperiaate, autoritaariset oppituntimallit saattavat korostua ja saada soitto-oppilaan jopa pelkäämään opettajaa ja tunnille menoa. Useista eri lähteistä olemme saaneet lukea ihmisten negatiivisia muistoja lapsuusvuosiltaan.

Tässä yksi esimerkki:

”Se oli hirveen tiukka täti... tosi tiukka... mä muistan inhottavia kokemuksia. Ku mä soitin pianoo ja XX söi isoo Berliinin munkkia mun takana ja käski, ett soita, soita, soita... Semmonen välinpitämättömyys on jääny mieleen sen tiukkuuden lisäksi. Ett siinä ei ollu sitä vuorovaikutusta.”
(Hirvonen Airi 2003, ”Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi - Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina” [www-lähde]).

Toki mestari-kisällimallissa on omat hyvätkin puolensa, onhan mallista oppiminen välttämätöntä soitto- tai laulutaidon saavuttamiseksi. Mutta jos opettaja asettaa itsensä liian autoritaariseen asemaan, eristää hän itsensä oppilaasta ja näin ollen edellä olleen esimerkin peräänkuuluttama vuorovaikutus jää puuttumaan, eikä oppiminen edisty.

Ensiopettajat ja opettajapersoonat

Ensisijaisena ja suurimpana kimmokkeena tämän artikkelin luomisessa oli meihin vaikuttaneet opettajapersoonallisuudet, sekä varsinkin ensimmäiset soiton- ja laulunopettajamme. Ensiopetuksen tärkeyttä ei voi olla korostamatta liikaa. Se joko kannustaa ja luo oppilaan jatkolle hyvät edellytykset, tai pahimmassa tapauksessa hajottaa ne kokonaan ja vie itsetunnonkin

mennessään.

Aapo kertoo omasta ensiopettajastaan seuraavasti: *”Ensimmäinen laulunopettajani oli jo iäkkäämpi ja kokenut oopperalaulaja sekä laulupedagogi. Hän kannusti minua eteenpäin sellaisella tarmolla että oli turha rimpuilla vastaan. Tämän kannustuksen ja opin tuloksena hain konservatorioon opiskelemaan laulua. Juuri tämä opettaja vaikutti eniten siihen että hakeuduin ammattiopintojen pariin ja vieläpä opettajaopintoihin. Jälkeenpäin olen miettinyt kuinka olisi käynyt jos kannustava ilmapiiri ei olisi ollut koko ajan läsnä. Varmastikaan en olisi hakeutunut alalle joka oli ollut vuosia salaisena kaukaisena haaveena.”*

Kaikki me kirjoittajat olemme yhtä mieltä ensiopettajamme voimakkaasta vaikutuksesta siihen mitä ja missä olemme nyt. Olemme kaikki kokeneet ensiopettajamme johdolla onnistumisia, meitä on motivoitu, heidän persoonansa on tehnyt meihin vaikutuksen ja tunneilla olemme saaneet kokea aitoa vuorovaikutusta. Omien kokemustemme pohjalta ryhdyimme etsimään aiheesta tietoa ja saimme ajatuksillemme vahvistusta muunmuassa Hirvosen väitöskirjasta: Sloboda ja Howe (1992, 292) ovat tutkineet lasten soitonopettajavalintoja ja toteavat, että välttämätön ehto hyvälle opintosaavutuksille on se, että ensimmäinen soitonopettaja on joku, josta lapsi pitää (Hirvonen Airi 2003, ”Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi - Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina” [www-lähde]).

Millainen sitten voisi olla tämä ”pidetty” opettaja? Kaikilla meillä on mielipiteemme ja omat kokemuksemme hyvistä opettajista, mutta Ahonen tiivistää sen mielestämme osuvasti seuraavasti: hyvä opettaja on lämmin, ystävällinen, hauska ja rohkaiseva, ja parhaimmillaan soitotunnit ovat niin nautittavia, että oppilas jopa odottaa niitä etukäteen (Ahonen 2004, 148).

Tiedostava opettaja ymmärtää, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa positiivisella tavalla oppilaansa kehitykseen. Opettaja joka omaa interpersoonallista intelligenssiä, tunneälyä, on vahvoilla. Yhdysvaltalainen psykologian tohtori Daniel Goleman määrittelee tunneälyn käsitteen teoksessaan ”Lahjakkuuden koko kuva, tunneäly” seuraavanlaisesti: ”Tunneäly on metakyky, joka säätelee muiden kykyjen toteutumista. Itsehillintä, innostus, sisu, taito motivoitua, optimismi

turhauttavissakin tilanteissa, kyky ymmärtää toisten tunteita ja näkökulmia ja ottaa ne huomioon käytännössä ovat tunneällyn ominaispiirteitä. Tunneälly merkitsee myös persoonallisuuden eheyttä: ajattelu, tunne ja tahto kulkevat käsi kädessä.” (Golemann 1997, takakansi). Mielestämme edellä oleva lainaus voisi myös olla kuvaus ihanneopettajan persoonasta. Soitonopettajan persoonallisuuden piirteet vaikuttavat hyvin voimakkaasti siihen ilmapiiriin, joka soittotunnilla vallitsee. Tunnin ilmapiiri puolestaan heijastuu koko oppimistapahtumaan (Hirvonen, 2003).

Opettaja motivaattorina

Motivaatio on yksi tärkeimmistä oppimisen edellytyksistä. Musiikin opiskelussa jos missä motivaatio on keskeissä roolissa, kuinka muuten oppilas jaksaisi kerta toisensa jälkeen paneutua harjoitteluun ja pyrkiä yhä parempiin suorituksiin ja vaativiltakin tuntuviin tehtäviin. Motivaation merkitystä musiikin oppimisessa on painotettu toistuvasti myös koulun musiikinopetuksen tavoitteissa toteamalla, että opetuksen tarkoituksena ei ole niinkään erillisten tietojen ja taitojen välittäminen, vaan myönteisten asenteiden ja jatkuvan kiinnostuksen herättäminen musiikkiin (Ahonen 2004, 154). Jos tämä toteutuu, voi se olla indikaattori hakeutua syvempien ja yksityiskohtaisempien musiikkiopintojen pariin.

Opettajan tulisi vahvasti tiedostaa mahdollisuutensa vaikuttaa oppilaan motivaatioon. Koska positiiviset kykyuskomukset (mitä oppilas omasta mielestään osaa ja missä hän on hyvä) johtavat parempaan sitoutumiseen ja tehtäväorientaatioon, on oppilaan kykyuskomusten vahvistaminen tärkeää pyrittäessä parantamaan motivaatiota. Tässä opettaja auttaa oppilastaan parhaiten valitsemalla tunnille sellaisia tehtäviä ja musiikillisia haasteita, joissa oppilas voi onnistua. Motivaatiota lisää myös se, jos oppilas näkee annetun tehtävän omalta kannaltaan hyödyllisenä ja tärkeänä ja löytää siitä itselleen persoonallisia merkityksiä. Sokerina pohjalla opettaja voi antaa oppilaalle valinnan

mahdollisuuksia tarjoamalla erilaisia vaihtoehtoja ohjelmistoa valittaessa (Ahonen 2004, 163-164). Tällöin myös oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutus saa pirstysruiskeen.

Palautteella jota opettaja antaa sanoin ja elkein, on suuri vaikutus oppilaan minäkuvan kehitykseen ja täten motivaation ylläpysymiseen. Monien tutkimusten mukaan kykyuskomuksia vahvistava palaute lisää motivaatiota, kun taas palaute, joka jollakin tavoin ilmaisee oppilaan taitamattomuutta vähentää motivaatiota. Niinpä palautteen pitäisi olla voittopuolisesti myönteistä. Mitä tunnin aiheeseen ja tehtävään tulee, on opettajan itse oltava innostunut siitä ja uskottava oppilaalle asetetun tavoitteen saavuttamiseen. Jos opettaja nauttii omasta työstään, se heijastuu oppilaaseen ja synnyttää positiivista ilmapiiriä (Ahonen 2004, 164-165). Kääntöpuolena innostavuuden ja onnistumiskokemusten puute tekevät soittotunti-ilmapiiristä ankean. Onnistumiskokemusten puute voi aiheuttaa oppilaalle riittämättömyyden tunteita, mikä puolestaan voi vähentää oppilaan sisäistä motivaatiota. Jopa opettajan yksittäisillä sanoilla voi olla ratkaiseva merkitys oppilaan itsetunnolle, motivaatiolle ja minäkuvalle (Hirvonen, 2003).

Timo muistelee ensimmäistä piano-opettajaansa: *”Tunnin ilmapiiri oli aina erittäin raskas ja ankea. Pelkäsin tunneille menoa, eikä minulla ollut mitään motivaatiota soittoläksyjen opetteluun. Opettaja oli huonosti suomea puhuva vanhempi herra itä-euroopasta, jonka metodeihin kuului jättää oppilas yksin soittamaan ja harjoittelemaan. Lopetin tunneilla käymisen, ja pian tämän jälkeen opettaja lähti myös musiikkiopistosta, en siis tainnut olla ainoa huonojen kokemusten oppilas. Olin tuolloin noin 9-vuotias ja opettajan käytös ja asenne tappoivat haluni ja kiinnostukseni klassiseen pianonsoittoon, sekä loi alitajuntaan erittäin pitkäkestoisen ja ikävän kajeen musiikin opiskelua kohtaan.”*

Peilausta ja heijastelua

Omien kokemustemme, sekä tutkimamme materiaalin pohjalta on selvää, että ensimmäisten opettajien merkitys on keskeinen, ellei jopa keskeisin. Ensimmäisenä opettajana toimivat vanhemmat ja ensimmäisenä kouluna koti. Vanhemmat vaikuttavat lapsen kiinnostuksen kohteisiin tukemalla lapsen innostumisia tai toisaalta

jättämällä tukematta. Itsetunnon kehittämisen kannalta vanhemmat ovat tietenkin tärkeässä roolissa. Jos lapsen itsetunto on murskautunut kotona, voi sen palauttaminen terveelle pohjalle olla miltei mahdoton tehtävä esimerkiksi opettajan toimesta. Sama pätee myöskin toisinpäin. Lapsen itsetunto voi murskaantua myös koulussa jos opettaja ei hallitse työtään ja antaa runsaasti tylyä palautetta.

Me kaikki neljä kirjoittajaa toimimme jo opetustehtävissä ja olemme näin ollen myös ensiopettajia joillekin. On ollut hyvä itsereflektoinnin paikka peilata itseään tässäkin kirjoituksessa esiintyviin esimerkkeihin, sekä miettiä omaa opettajapersoonaansa. Millainen ensiopettaja minä olen ollut? Vaikka työssäni pyrinkin kannustavaan ja motivoivaan ilmapiiriin, niin onko silti ollut tilanteita, joissa olen syyllistynyt auktoriteettini ylikorostamiseen ja vuorovaikutussuhteen sabotoimiseen? Olenko vahvistanut oppilaan hyviä käsityksiä musiikista ja laajentanut hänen näkemystään? Onko oppilaan oma osaaminen korostunut, vai olenko itse ollut tunnilla pääroolissa? Toivottavasti vastaus näihin kysymyksiin on myös oppilaan mielestä kieltävä. On palkitsevaa ajatella, että jonain päivänä joku entisistä oppilaistamme katsoo taaksepäin ja miettii meidän olleen tärkeänä osatekijänä oman musiikillisen taipaleensa kehityksessä. Silloin olisimme laittaneet hyvän kiertämään: nöyrin ja kiitollisin mielin muistellemme omia ensiopettajiamme, joiden ansiosta olemme löytäneet paikkamme sekä muusikkoina että taiteilijoina.

Lähteet

Ahonen, Kari 2004, Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn Lectura.

Goleman, Daniel 1997, Lahjakkuuden koko kuva, tunneäly. Helsinki: Otava.

Uusikylä, Kari 2007, Hyvä paha opettaja. Jyväskylä: Gummerus.

Internet -lähteet

Hirvonen, Airi 2003, väitöskirja ”Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi -

Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina” □[www-lähde].

<http://herkules oulu.fi/isbn9514269365/html/index.html>. (Luettu 16.12.2009).